

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkundevereniging
Bussemakerhuis Borne

In dit blad worden artikelen
opgenomen met betrekking tot
historie, recht en volkskunde,
in het bijzonder die van Borne,
Zenderen en Hertme

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkundevereniging
Bussemakerhuis Borne

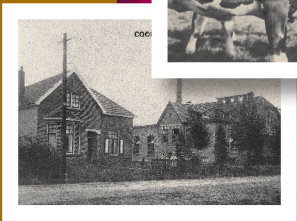
In dit blad worden artikelen
opgenomen met betrekking tot
historie, recht en volkskunde,
in het bijzonder die van Borne,
Zenderen en Hertme

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkondevereniging
Bussemakerhuis Borne

In dit blad worden artikelen
opgenomen met betrekking tot
historie, recht en volkskunde,
in het bijzonder die van Borne,
Zenderen en Hertme

Colofon

De Heemkundevereniging Bussemakerhuis heeft als doel het opwekken van belangstelling voor historie, recht en volkskunde, in het bijzonder van de gemeente Borne en omgeving.

Bestuur van de vereniging

F.A. Nijkamp (voorzitter),
L.F.M. Leurink (secretaris),
H.J.M. Westerik (penningmeester),
H.A. Blödtner- Leushuis,
A.M. Haak - Beune, B.J. Hogeweg,
J. Hassels Mönning (leden).

Secretariaat

Zuid esch 31, 7622 DB BORNE
tel.: 074 266 31 60
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Ereleden

Mevr. T. van Capelleveen
J.J. Grootenboer
H. Velner
H. Woolderink
J.B.L. Leuverink

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 18,- per jaar;
gezinlidmaatschap € 24,- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr. 14.56.37.409

Giro

115.75.24 t.n.v. de penningmeester van
Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

Redactie Boorn & Boerschop

J.F. Deckwitz, J. Haak,
H. Hassink, A. Tanke.

Redactieadres

Blauwgras 68, 7623 GL Borne,
tel.: 074 266 59 92
e-mail: deckwitz@home.nl

Ondersteuning

R. Blödtner-Leushuis, H. ten Thije
J.J. Grootenboer, J.B.F. Leuverink,

Omslag ontwerp

Paulien Hassink

Inzenden kopij

Aan het redactieadres. De redactie
behoudt zich het recht voor artikelen
in te korten, te splitsen of te redigeren.

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best
gedaan rechthebbenden te achterhalen.
Mocht u van mening zijn dat u rechten
kunt laten gelden op afgebeelde foto's,
dan kunt u zich melden bij het bestuur
van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, het
Bussemakerhuis en de penningmeester
van de heemkundevereniging, allen te
Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de
heemkundevereniging.

**Overname van de inhoud van dit blad, of
delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na
schriftelijke toestemming van de redactie.**

Inhoud

Colofon		1
Van de redactie	<i>Redactie</i>	2
Vegen nieuwe bezems schoner?	<i>Redactie</i>	4
Uit het leven van een markante Bornenaar: Lubbert Drekkers -2-	<i>Jan F. Deckwitz</i>	5
Jan Kleinman, Borns dichter	<i>Berend Jager</i>	10
Een voorbeeldonderzoek: het gezin van Bernardus Hemmelder	<i>Anja Tanke</i>	12
De leste tuffel	<i>Redactie</i>	17
Het weekjournaal van een kruidenier	<i>Gerrit van Wezel</i>	18
Een vreemd rijm dat gaat over de buurtschap "het Tusveld"	<i>Leo Leurink</i>	20
Toe " 'n Roondweg" nog gin roondweg was	<i>Johan Kwast</i>	22
Oet de oale deus:	<i>Henk ten Thije</i>	24
Boekennieuws	<i>Jan F. Deckwitz</i>	26
Fotowedstijd: hoe goed kent u Borne en omgeving?	<i>Jan F. Deckwitz</i>	27
Excursie naar Rheine	<i>Jurrie Haak</i>	28
De algemene ledenvergadering van 23 maart 2011	<i>Annemarie Haak</i>	29
Van de bestuurstafel	<i>Leo Leurink</i>	31
Nog leverbare uitgaven	<i>Ria Blödtner</i>	32

Van de redactie

Het is alweer “hoog zomer” als u dit nummer van *Boorn & Boerschop* in handen hebt. Heerlijk onderuitgezakt achter in de tuin, of ergens anders op een vakantieadres, zit u onbezorgd uw verenigingsblad te lezen. Denkt u al aan het volgende nummer van *Boorn & Boerschop*? Waarschijnlijk niet maar de redactie wil u er op wijzen dat verhalen presenteren vraagt om “onderzoekers” en “schrijvers”; die kunnen we nog steeds gebruiken. Voelt u zich nog niet geroepen? Oriënteer u dan eens op de cursus “Geschiedenis schrijven” die de vereniging gaat organiseren.

Berend Jager overleden

Begin mei van dit jaar werden wij volkomen onverwacht geconfronteerd met het overlijden van Berend Jager. Berend maakte enkele jaren geleden, gedurende een korte periode, deel uit van de redactie van *Boorn & Boerschop* en derhalve hebben wij Berend van nabij meegemaakt. Onlangs nog schreef Berend voor ons blad het artikel “*Jan Kleinman: Borns dichter*”. Dit artikel vindt u terug in het voor u liggend nummer van *Boorn & Boerschop*. Wij wensen zijn vrouw, kinderen en andere direct betrokkenen veel sterkte toe met het verwerken van het verlies.

Fout bij de foto's van de omslag

Direct na het uitkomen van het eerste nummer van *Boorn & Boerschop* dit jaar werden wij door Gé Nijkamp erop gewezen dat één van de foto's op de omslag niet juist is omschreven. Het betreft de foto links boven uit de serie. De redactie meende dat het een foto van de voormalige passiespelen was. Het betreft echter het toneelstuk, “Jozef in Dothan”.

Verenigingsactiviteiten

Jaarvergadering, gehouden op 23 maart 2011. Een samenvattend verslag van deze bijeenkomst vindt u in dit nummer van *Boorn & Boerschop*.

Ledenavond op 28 april 2011. Jaap Grootenboer richtte zich nogmaals op de joodse geschiedenis in Borne. De aanleiding hiertoe was de realisatie van een film “De spreekbeurt” die na de lezing werd getoond. Zeker vermeldenswaard is dat de hoofdrollen in deze film zijn voor twee Bornse “filmsterren”, Gé Nijkamp en Renske Hopmans. De film is vervaardigd door enkele leden van de Video Club Borne. Met de film wordt het gebeuren van de jodenvervolging in Tweede Wereldoorlog in een ander daglicht getoond. Het is zeer de moeite waard de film te bekijken.

Op 21 mei jl. is het “jaarlijkse uitstapje” naar Rheine gehouden. In dit nummer van *Boorn & Boerschop* vindt u een verslag van deze dag.

Zoals gebruikelijk vindt u in dit nummer van *Boorn & Boerschop* de “nog leverbare uitgaven” van de vereniging. Het bestuur heeft de prijzen van enkele uitgaven belangrijk verlaagd.

Vorbereiding op het jubileumjaar

De jubileumcommissie is de afgelopen periode drie maal bijeen geweest. Over een tussenresultaat, de fotoexpositie, heeft u in het vorige nummer van *Boorn & Boerschop* kunnen lezen. Momenteel wordt nog gewerkt aan de tweejarige kalender voor 2012 en 2013, een boek over bijnamen met een aantal

anecdotes over gepresenteerde personen en een CDROM met filmbeelden van de periode 1962 - 2012. Een bron van zorg is de financiering van de activiteiten. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor subsidieëring en ook wordt gezocht naar potentiële sponsors.

Bijeenkomst “Berith Salom”

In het Kulturhus in Borne werd op 14 mei jl. het 150-jarig jubileum gevierd van de Spanjaard familievereniging Berith Salom. Leden van de heemkundevereniging waren uitgenodigd dit evenement bij te wonen. Omdat het aantal plaatsen beperkt was is er een voorinschrijving gehouden voor deelname. Zo'n 40 leden van onze vereniging waren aanwezig. Prof. Dr. E. Fischer hield een bijzonder interessante lezing over de economische aspecten van de textiefabriek Spanjaard rond 1860. Hierna volgde een levendige vraag-en-antwoord-discussie. Tot slot werd het boek “Verweven met Twente: de joodse fabrikantenfamilie Spanjaard (1800 – 2000)” gepresenteerd. Bij “Boekennieuws” wordt een recensie van het boek gegeven.

De website www.heemkundeborne.nl

Ruim twee jaar presenteert de heemkundevereniging zich nu met een eigen website, bereikbaar op het internet via www.heemkundeborne.nl. Was het vorig jaar nog zo dat de site per maand door ca. 100 personen werd bezocht. Momenteel zien we een gestage groei naar ca. 700 visites per maand. Over het gehele jaar gezien hebben er tot juli 2011, 2617 personen de site bezocht, het afgelopen jaar waren dit er 6248. Ook wordt via de site vaak doorgeklikt naar andere sites. Populair zijn: Borne in beeld, KCO, HCO, Historische verenigingen, VVV, Gidsen Oud Borne en het Kulturhus.

Onze webmaster Bart Hogeweg heeft middels de site een goed beeld geschetst waar de heemkundevereniging voor staat en waarmee ze zich bezig houdt. Het afgelopen jaar zijn ook alle jaargangen van *Boorn & Boerschop* zijn hier te raadplegen. Nog steeds ligt er het aanbod van Bart om hen die nog niet of niet zo goed met de computer kunnen omgaan te helpen.

Met dank

Het wordt niet altijd opgemerkt: de auteurs van de artikelen voor *Boorn & Boerschop* hebben weer een aardig aanbod geleverd waarmee de redactie het blad kon samenstellen. De redactie dankt de auteurs dan ook voor hun inzet, moeite en medewerking.

De heemkundevereniging wil zich graag presenteren aan het "grote publiek" in het dorp. Hiervoor is een publicatiebord ontwikkeld dat u straks op verschillende plaatsen kunt aantreffen. Momenteel alleen nog in de bibliotheek en in de Oale Schöp.

Deze keer in uw blad Boorn & Boerschop

De redactie heeft de nieuwe voorzitter geïnterviewd en vraagt zich af of *nieuwe bezems schoner vegen?*

Jan Deckwitz vervolgt zijn verhaal *Uit het leven van een markante Bornenaar: Lubbertus Drekkers* met een andere blik en in een andere tijd.

Berend Jager brengt met *Jan Kleinman, Borns Dichter*, het repertoire van deze dichter onder de aandacht en geeft tevens aan dat er binnenkort een boek van deze dichter uitkomt.

Anja Tanke gaat onvermoeid verder: in het artikel *Een voorbeeldonderzoek: het gezin van Bernardus Hemmelder*, wil ze de lezer duidelijk te maken, dat onderzoek doen niet echt moeilijk is en dat je bij onderzoek verrassende zaken kunt tegenkomen.

De redactie kwam ergens een kaart tegen met het gedicht *De leste tuffel* en wil u dit niet onthouden.

Ook **Gerrit van Wezel** is nog niet uitverteld over zijn winkel. In *Het weekjournaal van een kruidenier* beschrijft hij de bijkomende werkzaamheden in de winkel.

Leo Leurink doet onderzoek naar bijnamen en loopt tegen een gedicht(?) aan waar hij geen raad mee

weet. In het artikel *"Een vreemd rijm dat gaat over de buurtschap 'het Tusveld'"* vraagt hij u om hulp.

Johan Kwast keert in *Toe " 'n Roondweg" nog gin roondweg was*, terug naar zijn kindertijd en speelt weer op en rond de rondweg.

Henk ten Thije haalt weer een nieuwe foto uit zijn archief en doet een beroep op u in *Oet de oale deus*.

In *Boekennieuws* recenseert **Jan Deckwitz** het boek *Verweven met Twente*, dat hij warm bij u aanbeveelt. Ook heeft hij weer een plaatje waarmee hij uw bekendheid met Borne vraagt in *Fotowedstrijd: . . . hoe goed kent u Borne en omgeving?*

Een nieuwe auteur misschien? **Jurrie Haak** geeft zijn impressie over het jaarlijkse uitstapje in *Excursie naar Rheine*.

Annemarie Haak heeft de notulen van *De algemene ledenvergadering van 23 maart 2011* samengevat.

Tot slot geeft, namens het bestuur, **Leo Leurink** informatie *Van de bestuurstafel* en **Ria Blödtner** een nieuwe prijsopgave van *nog leverbare uitgaven*.

*A-j joonk bint deank iej dat geald alns is.
A-j oald bint wee-j 't wal zeker!*

Vegen nieuwe bezems schoner?

Redactie

Tijdens de algemene jaarvergadering op 23 maart jl. is Frans Nijkamp gekozen tot de nieuwe voorzitter van de heemkundevereniging met naast hem Leo Leurink als de nieuwe ("oude") secretaris. Gelukkig is de doorgewinterde penningmeester Henk Westerik op zijn stek gebleven. Leo en Henk zijn bekend maar de nieuwe voorzitteris voor velen toch niet zo bekend. Voor de redactie aanleiding eens met hem te gaan praten.

Frans Nijkamp behoort tot de "baby-boomers". Hij is in september 1946 in Borne geboren en wel tegenover de "Oale Schöp".

Voor kinderen had deze buurt indertijd zeer veel te bieden (met o.a. twee boerderijen, het Rientjesbos en het watertorengedebied).

In alle gemoedelijkheid werd de dorpse lagere school doorlopen en dit ging uiteraard samen met de nodige jongensavonturen.

Zijn middelbare schoolopleiding (de MULO) doorliep Frans in Hengelo, op zich al een heel andere wereld.

En toen? Het buitenleven had hem altijd al zeer getrokken en in z'n vrije tijd en vakanties had hij al jaren veel tijd op de boerderijen (met name bij Frans Rientjes) doorgebracht. Dus toen de MULO erop zat; dacht Frans: Ik word "agrarisch assistent".

Zijn vader keek dat een tijdje aan en vond dit geen goed idee en Frans werd min of meer gedwongen te gaan solliciteren bij de NMB (de meedenkbank!). Met goed gevolg: hij werd hier aangenomen. Het een en ander betekende dat hij 's avonds, net als vele anderen allerlei opleidingen moest gaan volgen. Frans kreeg binnen de bankorganisatie mogelijkheden door te groeien naar andere functies. Hij stelde wel steeds als voorwaarde, en dit uiteraard in overleg met zijn vrouw Elly, in het mooie Borne te willen wonen ook al zou dat zijn carrièremogelijkheden beperken.

Ruim 25 jaar van zijn werkzaam leven (waarvan de langste tijd in Borne) bracht Frans door bij de bank. Toen werd het tijd voor iets anders en dat werd Kroese-Wevers in Hengelo, een middelgrote accountants organisatie. Hier werkte hij in verschillende managementsfuncties. Zo heeft hij heel zijn werkzaam leven in de zakelijke dienstverlening gewerkt.

In de vrije tijd gingen Frans en Elly er graag op uit: met de twee kinderen en met de caravan werd gedurende jaren heel Europa doorkruist. Nog steeds heeft Frans allerlei plannen om het reizen op te pakken.

Sinds september 2010 is Frans met de "VUT" en de vraag is dan hoe je invulling van je tijd gaat geven. De kinderen zijn met partners uitgevlogen en wonen elders in Nederland. Een kleindochter heeft zich inmiddels al aangediend en dit vraagt ook tijd en aandacht!

Frans Nijkamp heeft de voorzittershamer in ontvangst genomen en geeft een korte uiteenzetting hoe hij invulling wil geven aan zijn nieuwe job.

En wat doe je dan verder als je caravan op stal staat. Je loopt rond en praat vooral met plaatsgenoten, maatjes die je van vroeger kent en die jou ook weten te vinden, zeker als er als er zaken geregeld moeten worden. Je hebt ervaring genoeg opgedaan dus ze vinden je: ook voor de heemkundevereniging. Er kwam een jubileumcommissie en tijdens de tweede bijeenkomst zat Frans hier ook bij. Ja, en dan ben je de klos! Slimme jongens om je heen weten je te lijmen voor een bestuursfunctie; zelfs voor het voorzitterschap. En zo ging Frans voor de bijl en is hij nu voorzitter van de heemkundevereniging.

Hoe ziet hij zichzelf nu in die functie? Hij zegt zeer serieus en vastberaden: "We zullen er alles aan moeten doen de leden meer te betrekken bij de vereniging. Ook de jeugd willen we meer interesseren voor de geschiedenis van ons dorp. In het bijzonder de "jongere oudere" (de groep van ca. 45 tot ca. 65 jaar) moeten we hierbij niet vergeten te benaderen. Deze benadering zal de vitaliteit en continuïteit van de vereniging zeker positief beïnvloeden".

Frans denkt dit te kunnen bereiken door een soort PR-marketing commissie in het leven te roepen en die een zeer gerichte opdracht te geven. We zullen hem blijven volgen en uit het een en ander zal dan wel blijken hoe de nieuwe bezems veggen. In *Boorn & Boerschop* zal dit zeker worden geregistreerd.

Uit het leven van een markante Bornenaar: Lubbert Drekkers -2-

Jan F. Deckwitz

Aan bijzondere personen heeft het in Borne nooit ontbroken. In 2006 verscheen het boekje "Markante Bornenaren". De beschreven personen zijn allen van na 1900. Ook vóór deze tijd had je bewoners die een speciale betekenis hadden voor het dorp. In *Boorn & Boerschop* 2011 nr. 1 is een artikel gewijd aan één van die bijzondere Bornenaren: Lubbert Drekkers. Met hem heeft u toen kennis gemaakt: ook met zijn vrouw en gezin, zijn betrokkenheid bij de stichting van de eerste RK-parochie in Borne, zijn zakelijke beslommeringen en zijn huizenbezit. Met de komst van de Fransen in ons land aan het einde van de 18^e eeuw krijgen wij een andere Lubbert Drekkers te zien.

Inleiding

In de vorige aflevering heeft u kunnen lezen hoe Lubbert Drekkers er op het eind van zijn leven aan toe was. De laatste actie betrof de koop in 1793 van het halve huis dat hij eerder aan Abraham Bussemaker had verkocht. Alhoewel Lubbert uiteindelijk "arm" gestorven is, heeft hij zich wel weerbaar opgesteld. Dit vinden we terug in 1796 als de Fransen Holland hebben bezet. Door veranderende regelgeving meent Lubbert een eigen invulling hieraan te kunnen geven. Hem wordt een proces aangedaan. De aanleiding en een aantal wederwaardigheden tot dit proces is de kern van deze tweede aflevering gewijd aan zijn leven. Omdat de gebeurtenissen waar Lubbert bij betrokken was gezien moeten worden tegen deze nieuwe achtergrond - de inval van de Fransen in ons land en de veranderingen in het bestuurlijk systeem - zal hierna eerst kort uiteen gezet worden hoe die situatie was; daarna komen we terug op de betrokkenheid van Lubbert Drekkers.

De Fransen in ons land

Het laatste kwart van de 18^e eeuw was een roerige tijd in de Republiek. De opkomst van de Patriotten, het halfslachtige optreden van Willem V, de aanhouding van prinses Wilhelmina in Goejanverwellesluis door de Patriotten, de inval van het Pruisische leger.

Gebeurtenissen waarmee de meerderheid van de bevolking zich afzette tegen de regentenkliek die meer dan 200 jaar het bestuurlijk systeem in de Republiek had gedomineerd. Ten gevolge van de inval van het Pruisische leger hebben veel Patriotten in 1787 besloten uit te wijken naar Frankrijk waar zij getuige waren van de revolutie die op 14 juli 1789 begon met de bestorming van de Bastille en uiteindelijk eindigde met de staatsgreep van Napoleon in 1799.

Nadat de Fransen in 1792 voor de eerste keer de zuidelijke Nederlanden waren binnen gevallen, het jaar daarna werden verdreven en vervolgens in juni

De vrijheidsboom was een veelgebruikt symbool van de vernieuwde maatschappij die bewerkstelligd werd door de Franse Revolutie. Ook stond het symbool voor vergelijkbare omwentelingen in andere landen, zoals de Bataafse Republiek in Nederland.

1794 een beslissende overwinning behaalden, werden de Zuidelijke Nederlanden (België) en Nederland beneden de grote rivieren definitief bezet. Eind december 1794 trad er een strenge vorstperiode in, waarbij de grote rivieren bevroren. De Fransen kregen toen de gelegenheid deze over te steken om de noordelijke Nederlanden te bezetten. Op 15 januari 1795 waren de Fransen reeds in Twente, op 17 januari in Utrecht en 20 januari in Amsterdam. Binnen enkele weken was geheel Nederland bezet. Op 19 januari, daags nadat Willem V naar Engeland was gevlucht, werd de Bataafse Republiek uitgeroepen. Het volk was blij met de Franse bezetting, want het had meer dan genoeg van het regentensysteem en wilde veranderingen overeenkomstig de Franse uitgangspunten: "liberté, égalité, fraternité": "vrijheid, gelijkheid en broederschap". Wat men zich hierbij precies moest voorstellen wist niemand en dit

Had dan ook tot gevolg dat eigenmachtig optreden hier en daar plaatselijk aan de orde was: óók in Borne!

Bestuurlijke veranderingen

Binnen korte tijd werd bestuurlijk Nederland op zijn kop gezet: de provinciale Ridderschap en Steden werd hervormd tot "Provisionele Representanten van het Volk". Leden hiervoor moesten worden gekozen uit de municipaliteiten, dat wil zeggen uit gekozen gemeentebesturen. Twente liep wat achter, pas in het najaar van 1795 waren alle municipaliteiten in Twente ingesteld.

Dit betekende ook dat de samenstelling van Provisionele Representanten van het Volk in Zwolle nogal omstreden was. Ook hier heeft het enige tijd geduurd voordat het duidelijk was wie hierin zitting hadden.

Vervolgens was de regelgeving vanwaar uit de representanten moesten regeren en handelen aan de orde. Min of meer werd afgesproken dat voorlopig de oude regelgeving zou worden toegepast. Het heeft ruim een jaar geduurd voordat er voldoende duidelijkheid was over de bestuurlijke inrichting.

De functie van drost was al lang zeer omstreden en de (adellijke) drost A. van Reede van Saesfelt, moest op 17 februari 1795 aftreden. Voor de overgangssituatie werd de patriot mr. J.W. Racer in Oldenzaal aangesteld als "provisioneel drost-verwalter", echter ook in dit geval zonder duidelijke taakomschrijving. Men hanteerde ook hier de regelgeving van oudsher. Dat dit tot problemen zou leiden, lag voor de hand zoals we in het vervolg ook zullen zien. In 1799 is de functie van drost-verwalter definitief opgeheven.

Door de Patriotten werden in veel steden vrijwillige exercitiegenootschappen of vrijcorpsen ingesteld waarvan iedereen lid kon worden. Deze corpsen hadden een politionele taak: ordehandhaving wanneer nodig.

De bestuurlijke inrichting van het land was een eigen aangelegenheid, de Fransen bemoeiden zich hier niet mee, maar hielden wel een oogje in het zeil door plaatselijk militairen te huisvesten. In Oldenzaal werd een garnizoen van ca. 100 soldaten, een officier en een onderofficier gevestigd. Deze militairen werden bij particulieren ingekwartierd.

De situatie in Borne in 1795

In 1795 had Borne ca. 2000 inwoners waarvan 66% katholiek, 28% gereformeerd, 3,5% mennoniet en 2,5% joods was. De katholieken waren ruim in de meerderheid maar zij hadden in voorgaande jaren niet veel in te brengen. Bestuurlijk maakten zij nergens deel van uit en jarenlang was er sprake geweest van een zekere onderdrukking.

In de tweede helft van de 18^e eeuw was sprake van enige verlichting. In 1785-1786 hadden zij eindelijk een eigen schuurkerk mogen bouwen aan de toenmalige Weerseloseweg (nu Koppelsbrink).

Het laat zich raden hoe de katholieken er direct na de Franse inval over dachten. Zij wilden ook een positie in het dorp. Lubbert Drekkers en Willem

Maseland waren de katholieke voormannen die hiertoe vooral het initiatief namen.

De municipaliteit van Borne werd eerst in juni 1795 gekozen uit het volk. Dit had nogal wat problemen gegeven. Als rigter was Henrik Luirink voorgesteld. De buurtschappen Senderen en Hertme konden het niet eens worden met die van Borne. Blijkens een schrijven van J.W. Racer, van 16 juni 1795 aan de Provisionele Representanten van het Volk was de toestand hier zeer verward. De meeste stemgerechtigden in Borne prefereerden Johannes Jacobs als rigter, doch de andere buurtschappen hadden een voorkeur voor Lubbert Drekkers of Henrik Luirink. Op last van de Provisionele Representanten belegde J.W. Racer een vergadering van alle stemgerechtigden in Borne en met grote meerderheid werd in september 1795 Johannes Jacobs tot rigter verkozen. Lubbert Drekkers kon zich hier niet in vinden en stelde Racer zelf aan de orde; waar haalde deze het recht vandaan om de vergadering te beleggen en besluiten te bekrachtigen ook al was hij dan sinds enige tijd provisioneel drost-verwalter. Ook was het hem een doorn in het oog dat twee mennonieten, Teunis Bussemaker en Jan Mulder, in de municipaliteit van Borne waren gekozen.

Lubbert Drekkers werd dus geen rigter en werd ook niet gekozen in de municipaliteit. Wel had hij een leidende positie bij de plaatselijke militia. Hij ging hier voortvarend te werk, formeerde een eenheid en koos achter Zenderen een plaats om te oefenen. In de loop van het najaar van 1795 ontving hij vanuit Zwolle een kleine honderd wapens waaronder 75 geweren. Deze wapens werden bij hem thuis opgeslagen.

Opstand in Borne

In diezelfde tijd (1795) was Jan Herman Dorgelo schoolmeester van de Publieke School in Borne. Meester Dorgelo (1755-1811) kwam als schoolmeester van het Friese Ankom en was in 1781 in Borne aangesteld als schoolmeester. Hij was getrouwd met Aaltje Schutte en had twee kinderen; Martina (1789) en Janna (1792). Meester Dorgelo was tevens kerkmeester. Zijn school met woning stond tegenover de ingang van de Oude Kerk.

De katholieken hadden op 8 december 1795 ook een schoolmeester, Swier Smit, aangesteld maar zij beschikten niet over een eigen school. De school werd bij Swier Smit thuis of soms in de kerk aan de Weerselosestraat gehouden.

Op donderdag 14 januari 1796 kwamen Lubbert Drekkers en Willem Maseland, als vertegenwoordigers van de "Roomse gemeente", bij meester Dorgelo aan de deur met de mededeling dat zij de volgende dag ook gebruik wilden maken van de school, door hier de katholieke kinderen toe te laten met als schoolmeester Swier Smit. Ze vonden dat meester Dorgelo gebruik kon maken van zijn eigen huis als school. Meester Dorgelo vroeg hen in wiens opdracht zij bij hem kwamen om de school op te eisen. Over en weer vielen woorden waarbij Lubbert

Geagte Vrienden Mede Burger
 J. W. Racer
 Heeden Morgen heeft myn Man De Schooldienst
 onverdert Kunnen waarnemen terwil de Zoon van Swier
 Smit in de School kwam en zij tegen Zyn Vaders Discipelen
 om mede te gaan en Zoo ons gezegt is in de Roomsche Kerk
 hebben School gehouden maar L. Drekkers Dadelijk door
 de on Doeper het Volk in onze Kerk by een vergaderde

Aanhef van de brief die Aaltje Schutte, echtgenote van meester Dorgelo, op 16 januari 1796 naar Mr. J.W. Racer heeft gestuurd.

Drekkers stelde niemand te erkennen als bestuurder of representant. De (katholieke) kinderen zouden de volgende morgen naar de school worden gebracht. Inderdaad stond de volgende morgen Lubbertus en een aantal dorpsgenoten (Gradus Hemmeler, Gerrit Jan Gaalman, Hendrikus Rutgerink, Höften Jannes) voor de school en eisten de sleutel van de school op. Meester Dorgelo had een en ander voorzien en gezorgd voor twee getuigen en stelde zich verder zeer formeel op. "Waar halen jullie het recht vandaan hier je eisen te stellen met een verwijzing naar bestuurders?" vroeg hij en vraagt Drekkers vervolgens om een schriftelijke bevestiging van zijn eisen. Lubbert had dit blijkbaar voorzien en overhandigt Dorgelo zijn "memorie voor meester Dorgelo". Hij geeft hierin aan, geen enkele vertegenwoordiger of bestuurder te erkennen. Lubbert en zijn maten met de katholieke kinderen drongen de school binnen: zij waren veel groter in aantal dan de groep aanwezige kinderen in de school. Meester Swier Smit wordt met twee dorpsgenoten en de kinderen in de school achtergelaten.

Meester Dorgelo weet zich geen raad en wendt zich nog dezelfde dag schriftelijk tot de drost-verwalter mr. J.W. Racer in Oldenzaal. In zijn brief geeft hij aan wat er is gebeurd. Het is duidelijk dat hij geen geweld wil gebruiken en met Lubbert Drekkers en de zijnen niet wil te praten. Hij vraagt Racer hoe hij in deze situatie moet handelen en verlangt een schriftelijke reactie.

Mr. W.J. Racer schrijft hierop een brief aan Johannes Jacobs, rigter van Borne, waarmee hij hem opdracht geeft om op te treden. De rustverstoorders dienen zich te onthouden van het lastigvallen van meester Dorgelo. Ook mag meester Smit de school niet meer betreden. Als Lubbert en de zijnen blijven volharden in hun gedrag dan zullen zij elk beboet moeten worden met honderd zilveren ducaten. De brief van Racer wordt door de

onderrigter van Borne, G. Meijling, voorgelezen bij Lubbert Drekkers en zijn makkers.

De volgende dag, zaterdag 16 januari 1796, schrijft de echtgenote van meester Dorgelo, Aaltje Schutte, aan J.W. Racer dat de zoon van meester Swier Smit de katholieke kinderen heeft opgehaald en dat meester Smit school houdt in de "Roomsche Kerk". Ze schrijft er tevens bij dat Lubbert Drekkers de dorpsomroeper opdracht heeft gegeven om rond te gaan en de bevolking op te roepen bijeen te komen in de oude kerk voor overleg.

Onder grote belangstelling stelt Drekkers hier het gebeurde in de school aan de orde en vraagt zich hierbij af met welk gezag Racer zijn orders geeft en wie hem in zijn functie heeft aangesteld. Lubbert stelt in de kerk dat de macht nu aan het volk is, die moet nu voor zijn vrijheid opkomen, we zijn al lang genoeg onderdrukt geweest. Hij stelt voor Racer nu af te zetten en desnoods gewapenderhand op te treden. Hij heeft hierna aan verschillende dorpsbewoners geweren uitgedeeld.

Diezelfde dag nog gaat Drekkers naar Oldenzaal, naar de Franse garnizoenscommandant om ondersteuning te vragen van hem en zijn manschappen om orde op zaken te stellen. Wat hij precies beoogde is niet geheel duidelijk maar de garnizoenscommandant neemt kennis van zijn verzoek en zegt niets te kunnen doen. De hogere legerleiding moet hierover beslissen. Drekkers wordt hierna afgewimpeld.

Escalatie

De volgende morgen zondag 16 januari komt de municipaliteit bij rigter Jacobs thuis in de huiskamer bijeen om het gebeurde rondom de school en in de kerk te bespreken. Een aantal dorpingen verblijft in de keuken van Jacobs. De municipaliteit, vindt dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen en besluit de schutterij op maandag niet te laten oefenen.

Ook wordt besloten dit schriftelijk aan mr. J.W. Racer mede te delen.

Op een gegeven moment komt Lubbert Drekkers het huis van de rigter binnen en stelt zijn eisen: er ontstaat een woordenwisseling waarbij Lubbert naar voren brengt dat hij in Oldenzaal is geweest en gesproken heeft met de commandant van de Franse troepen, die hem volkomen gelijk geeft en een deel van zijn troepen ter beschikking wil stellen om hem te helpen zaken op orde te brengen. De vergadering van de municipaliteit vraagt Lubbertus of hij dit schriftelijk kan aantonen. Dit is niet het geval. Er ontstaat een stevige woordenwisseling. Men verzoekt Lubbert de kamer te verlaten. Lubbert reageert fel en scheldt Teunis Bussemaker uit. Rigter Jacobs treedt op en wijst Lubbert de deur. In de keuken aangekomen gaat Lubbert nog even door en herhaalt wat in de kamer aan de orde is geweest waarbij hij vooral aandringt om Racer aan te pakken. Hij maakt hem hierbij uit voor gauwdief, stuk vee en druip daarna mokkend af.

Drekkers en Maseland vertrekken naar Oldenzaal om Racer te berispen over zijn houding en zijn gedrag. Racer wijst Drekkers echter op zijn eigenmachtige optreden en stelt dat hij bovendien ver buiten zijn boekje is gegaan. Drekkers vreest hem niet en daagt hem uit om hem dan maar gevangen te zetten. Hij zegt de nodige geweren te hebben en dat het Franse garnizoen hem behulpzaam wil zijn.

Racer vervoegt zich hierna bij de Franse commandant en hoort daar dat deze Drekkers niets heeft toegezegd. Sterker nog, hij kan totaal niet ingaan op verzoeken van Nederlandse kant, zelfs niet op dat van Racer. Als Racer later op de dag hoort van het gebeurde in Borne geeft hij rigter Jacobs opdracht Drekkers te arresteren en de wapens in te nemen.

Op maandag 18 januari reageert rigter Jacobs naar Racer. Jacobs geeft aan dat hij met enkele leden van de militia bij Drekkers thuis is geweest maar hem niet thuis trof zodat hij hem niet kon arresteren. Bij de huiszoeking zijn alle geweren in beslag genomen. Ook heeft hij de dorpsomroeper opdracht gegeven om rond te gaan om de door Drekkers geleverde geweren bij hem te laten inleveren. Hij zal ook leden van de municipaliteit oproepen voor een getuigenverklaring over het gebeurde in de kerk en bij hem thuis.

Op de vlucht

Lubbert Drekkers heeft het dorp verlaten en is gevlucht. Waar hij tot dan gezeten heeft is niet te achterhalen, maar in de laatste week van januari 1896 duikt hij op in de buurt van Bathmen. Hier bezoekt hij een herberg, aangegeven met de *Battermer Moolen*. Nu is "herberg" hier een groot woord: het was een korenmolen net buiten de dorpskern die ook herbergfaciliteiten had. Dit was een lucratieve bijkomstigheid want de molen lag aan de doorgaande weg van Deventer naar Holten, Rijssen, Delden en Hengelo.

In de herberg ontmoet Drekkers een aantal gasten: de boerenknecht Hendrikus de Boo en een zoon van de boerderij Groot Averink, bij de herberg Carelshaven in Delden, Berend Averink. Ook is een man uit Oldenzaal, Arij Ketwisch aanwezig. Ketwisch was tot voor kort soldaat geweest. Ook zijn de waardin en twee meiden van de herberg aanwezig. De gasten komen met elkaar in gesprek waarbij Lubbert zijn hart lucht door het gebeurde in Twente aan te halen. Hij noemt Racer een schurk, een gauwdief en opvreter van Twente. Hij heeft genoeg bewijzen om Racer te laten ophangen. De papieren hiervoor, bewijsstukken, heeft hij bij zich. Arij Ketwisch vindt de belediging van Racer te gek voor woorden en eist de bewijzen te mogen inzien. Hij roept de overige aanwezigen op te getuigen over wat Drekkers aanvoert. De afloop van het gesprek is niet bekend maar ieder gaat hierna zijns weegs. Lubbert Drekkers trekt verder en blijkt in maart 1796 in Kampen te vertoeven. Dit hebben de Representanten in Zwolle ook vernomen en laten in Kampen zowel omroepen als in een pamflet meedelen dat Drekkers wordt gezocht voor oproerige uitingen en belediging van de magistraat. Hij moet gearresteerd worden en naar Twente worden teruggebracht. Drekkers laat dit niet gebeuren en verdwijnt.

Vorbereiding voor een proces

Mr. J.W. Racer heeft niet stil gezeten. Hij geeft rigter Jacobs de opdracht getuigen te verhoren van de gebeurtenis in de kerk en bij hem thuis toen de municipaliteit bijeen was.

Op 14 februari 1796 ontvangt Racer een brief van de rentmeester Versteeg van Twickel die van het gebeurde in de Battermer Moolen op de hoogte is gesteld door de twee boerenknechten. Rigter Averink te Delden krijgt van Racer de opdracht de twee boerenknechten te verhoren.

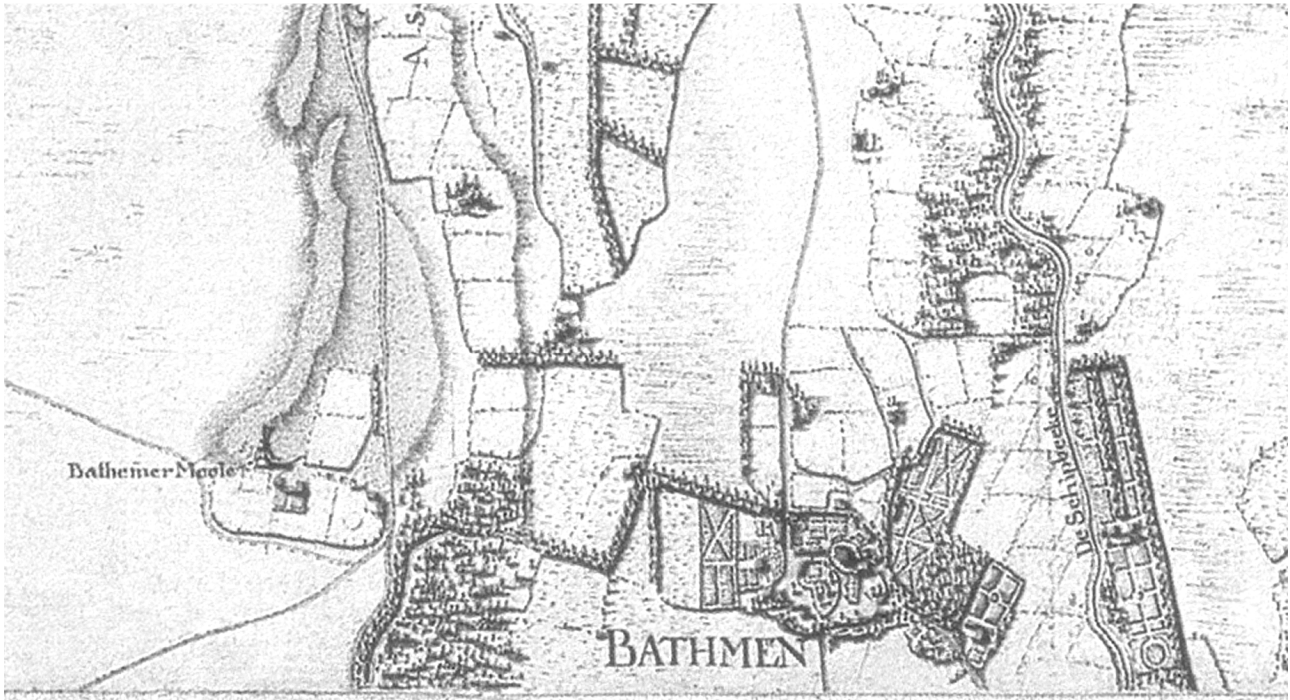
Ook wordt geprobeerd de waardin en de meiden van de Battermer Moolen te verhoren maar dit laatste lukt niet. Rigter Meijerink te Oldenzaal moet ten slotte Arij Ketwisch verhoren.

Ondanks alle activiteiten omtrent de voorbereiding van een proces keert Lubbert Drekkers in de loop van de maand mei terug in Borne. Er wordt hem geen strobreed in de weg gelegd.

In de zomer van 1796 maak Lubbert Drekkers zich, samen met enkele dorpsgenoten, druk over het "recht van overpad" bij de cichoreifabriek van Ten Cate. Ook hier laat hij duidelijk blijken het niet eens te zijn met de Ten Cate's. In het dorp gebeurt verder niets en niemand onderneemt iets tegen Drekkers.

Tot een proces komt het niet

Op 21 juni 1796 wordt door de Provisionele Representanten van Zwolle aan Lubbert Drekkers remissie (kwietschelding) verleend voor de beledigende woorden tegen de municipaliteit van Borne. Als Racer dit verneemt, schrijft hij een brief naar Zwolle en toont zich hoogst verontwaardigd over het besluit. Er was toch veel meer aan de hand dan

Een deel van de Hottinger kaart (1773) waarop de "Bathemer Moole" duidelijk is aangegeven. De molen ligt aan de doorgaande weg van Deventer naar Holten, Goor, Rijssen en Hengelo. Let op: het noorden op deze kaart is de linkerkant.

alleen de belediging van de municipaliteit! Zwolle reageert niet!

Ruim een jaar later, op 2 augustus 1797, schrijft Racer een brief naar Zwolle en voegt hier nogmaals kopieën van de brieven en getuigenverklaringen bij. Hij stelt dat van kwijtschelding van de strafvervolging er geen sprake kan zijn.

Op 3 augustus 1797 schrijft Gerhard Dumbar namens de Provisionele Representanten van het Volk aan Racer dat Lubbert Drekkers bij terugkeer in Borne bestraffend is toegesproken en dat Drekkers niet wist "hoe zich te gedragen bij de overgang van bestuur", vandaar dat hem remissie (kwijtschelding) van misdaad is verleend.

Noten

Het voorgaande verhaal is gebaseerd op de processtukken zoals die ter inzage liggen bij het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle: toegangsnummer 33, inventarisnummer 33. Dit dossier is (helaas) niet volledig. In de nog aanwezige stukken wordt verwezen naar brieven en bijlagen die niet in het dossier zijn opgenomen. Het huidige dossier bestaat uit negen brieven en vijf getuigenverklaringen. Het dossier is getranscribeerd en zal ter beschikking van het archief worden gesteld.

Het dossier is getranscribeerd en zal naderhand in het archief van de vereniging worden opgenomen.

- ¹ De invloed van de revolutie van 1795 op de rechtelijke organisatie in Overijssel; Mr. A. Haga :HCO/VORG 1974 Zwolle;
- ² In de tweede helft van de 18^e eeuw werden vooral door de patriotten plaatselijk schutterijen ingesteld. Deze schutterijen hadden politionele taken en kwamen in het geweer in opdracht van de schout of rigter van een plaats. Wapens voor plaatselijke schutterijen werden via Ridderschap en Steden verkregen;
- ³ Fabriquers en fabrikanten: Twente, Borne en de katoennijverheid 1800 - 1930: E.J. Fischer, pagina 52 en 53;
- ⁴ Herberg "De Bathemer Molen" wordt reeds op de Hottinger kaart van 1773 aangegeven. De herberg stond op de plaats waar nu (2011) de molen "De Leeuw" staat.
- ⁵ In 1823 als van Hoogendorp door Twente dwaalt, komt hij op doorreis naar Deventer óók in de herberg "De Bathemer Molen", verfrist zich hier en wandelt verder naar Deventer. De reis van Hoogendorp is beschreven later in boekvorm verschenen.

Aandermans vrouwleu en ruuzies mu-j op 'n ofstaand bekijken!

Jan Kleinman, Borne dichter

Berend Jager

Jan Kleinman werd op 8 december 1927 geboren in Borne, in 'het oale huuske oawer 't spoor', zoals hij het zelf in één van zijn gedichten noemt. De firma Spanjaard had aan de Deldenerstraat ten behoeve van zijn arbeiders een aantal huizen laten bouwen die in de volksmond bekend stonden onder de naam 'de rode lap' en 'de blauwe lap'. Jan werd in een huisje in de blauwe lap geboren.

Borne was in die tijd min of meer gescheiden in twee delen: de autochtonen, die met enige minachting neerkeken op de migranten die voornamelijk aan de andere kant van het spoor woonden, vrij dicht bij Spanjaard. Deze migranten kwamen overal vandaan: uit het Gooi, uit Friesland, uit Drente. Ze waren op zoek naar betere arbeidsomstandigheden om te ontkomen aan de schrijnende armoede. Bij Spanjaard vonden ze weliswaar werk, maar het was beslist geen vetpot. De grootvader van Jan Kleinman kwam met zijn vrouw en dertien kinderen uit de Drentse veenkoloniën.

Niemand heeft zo duidelijk de sfeer van intimiteit, armoede, onderlinge saamhorigheid en het harde bestaan bij Spanjaard vorm gegeven als Jan Kleinman in die gedichten waarin hij jeugdhervindingen naar boven haalt, die ondanks de barre omstandigheden vervuld zijn van nostalgie.

*'s Oams den ha'j der altied anloop
wodt der vaak n'n pötke 'kaart
of wie proat'n oawer van alles
't wör der mangs onmeunig laat.
Joa, in dat huuske, 'k zeg't oe glad,
he'w onmeunig wil 'ehad.*

Ontroerend is het gedicht *Fabrieksvolk* waarin hij een beschrijving geeft van het werkvolk dat in alle vroegte door de straat loopt nadat de fluit van Spanjaard de eerste keer heeft geklonken:

*As de fabrieksfluit harre goan
dan kwamm'n dee leu d'r oet.
Ze riegden zich as vast patron
tot enen langen stoet.*

*Ik zee dee lange riej van weerkers
te hope op de poort op an,
den stillen optoch van dee leu,
vrouw bie' vrouw en man bie' man.*

*Dee wichter, vaak net veertien joar,
oald en jong en man en vrouw
achter de muren, weerk bie' kuunsligh,
'n betke blas, 'n betke grauw.*

Jan Kleinman groeide op in een moeilijke tijd. Tot overmaat van ramp werd zijn vader, die hij in het gedicht *Dat har van mie nich hooven* neerzet als een krachtige persoonlijkheid, ontslagen. Dat was vlak voor de Tweede Wereldoorlog. Zijn vader vond werk in Gronau, maar toen de oorlog uitbrak moest Jan naar Borne terug en werd opgevangen door een

Jan Kleinman ten voeten uit: meestal met een lach, soms wat ernstiger maar altijd weer verrassend.

oom en tante. Tijdens de oorlogsjaren bezocht hij de MULO. Na de oorlog had hij verschillende functies, en ambitieus als hij was, zette hij zich volledig in om hogerop te komen.

De politionele acties in Nederlandsch-Indië vormen een hinderlijke onderbreking van zijn carrière, een periode die ook op zijn verdere leven een diep stempel heeft gedrukt. Pas op 2 mei 1950 zette hij weer voet op Nederlandse bodem en kon hij verder werken aan zijn carrière, waarbij hij binnen de PTT steeds verantwoordelijker functies kreeg en het uiteindelijk tot adjunct-directeur schopte.

Het dichtwerk heeft hij steeds naast zijn beroep uitgeoefend. Er zijn geen gedichten die betrekking hebben op zijn functioneren binnen de PTT.

Op latere leeftijd vormde hij samen met zijn vriend Gerrit van Munster, die jarenlang het Spar-bedrijf deed aan de Azelosestraat runde, het zogenoemde duo De Eigenheimers, dat in de oostelijke regio veel optredens verzorgde met liedjes en schetsjes van een hoog humoristisch gehalte. Ook schreef Jan Kleinman enige jaren de zogenoemde but-rede voor

de Boornse Niejjoarsvisite, waarin hij ook zelf optrad in de schets Thomas Vaar en Pieternel.

Op de hoek van de Stationsstraat en de Parallelweg staat het monument "De Spanjaardwerkers" van Hans Kuyper. Eén van de initiatiefnemers voor realisering hiervan is Jan Kleinman, die vond dat er een blijvende herinnering in Borne moest zijn aan de naamloze arbeiders van Spanjaard.

De bundel *Streuizaand*, die in oktober zal verschijnen, bevat een selectie uit zijn verzamelde gedichten. De bundel wordt uitgegeven door de Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne in samenwerking met de Boornse Noabers. Het is een bijzondere bundel die zonder meer een verrijking van de Twentse taal en cultuur betekent. Uiteraard zijn de gedichten gekleurd door zijn persoonlijke verbeelding. De bundel bestaat uit zes afdelingen die ieder voor zich een bepaald thema behandelen. Er is aandacht voor het Twentse landschap en voor de Twentse 'sproake'. Maar liefst negen gedichten zijn gewijd aan Borne, de plaats waar hij het grootste deel van zijn leven heeft gewoond. In de rubriek *Meenske* vinden we talloze jeugtherinneringen, zoals *Dreum'n oawer vrogger* en *Volk an de deur*. Hieronder een levendige beschrijving uit het laatstgenoemde gedicht:

*Ik zee nog veur mie Miejke Tanke
met heur heengselmaandje loop'n.
Veters, noal'n, heur agosie
probeer'n 't vriendelijk te verkoop'n.*

*Zo as 't gebruik, kwam 't achterum.
En koch ie niks, zee'r Miejke fier:
"Dat gef niks, dan goa'w weer vedan
tot aandre wekke dan mer weer"*

*En dan ha'j ook nog Jan met 't kisje.
Dat keerlike was zo zwat as root.
Do hee zeek wör en zie 'm wasken,
gunge gatverdarrige dood.*

Uit veel gedichten spreekt een welhaast fatalistische berusting in het lot dat de mensen treft. De dingen gebeuren nu eenmaal zoals ze gebeuren. Daar kun je als kleine mens niets aan veranderen. Natuurlijk, je kunt ambities waarmaken, ernaar streven je een goede positie te verwerven. Maar hoe de dingen lopen in je persoonlijke leven: daar heb je in het algemeen weinig vat op. De kunst is om je bij zaken waar je mee geconfronteerd wordt neer te leggen; dan pas kun je jezelf als volledig mens vormgeven.

*Wat blif der oawer van oonze dreumen?
Van wa'w verwacht hebt, hoo of wat,
van alles wa'w oons vuur hebt steld,
alle verwachtingen dee'w hebt 'ehad.*

*Mer alles kump toch zoas 't kump.
le hebt het zölm nich oet 'ezöch.
Met al zien veurs en al zien tegens
't is altied aans, dan da'j hebt verwacht.*

Onweerstaanbaar is Jan Kleinmans humor, samengebracht in de afdeling *Gräpkjes en grölkes*. Vaak zijn ze pretentieloos, een taalgrapje, onbegrip over een bepaalde situatie. Zoals van het vrouwtje dat na het overlijden van haar man een vriend uit het westen leert kennen, die nogal formeel doet. Tijdens een wandeling stelt hij voor dat het tijd wordt elkaar te tutoyeren. Dat woord kent ze niet. Ze denkt aan 'iets anders' wat al een hele tijd door haar hoofd speelt. En ze antwoordt: *Da's mie wa good, mer nich hier in 't natte grös.'*

Of het prachtige gedicht van een verlegen boerenjongen die een meisje uitnodigt tot het *Weenkels kiek'n in 't Boornseveeld*. Nu valt er op die plaats niet veel te winkelen. De dialoog tussen de twee verliefden die elkaar letterlijk en figuurlijk voorzichtig 'aftasten'; is meesterlijk verbeeld. Of het gedicht *De Woake*, waarin twee vrijgezelle boeren waken bij het lijk van hun gestorven broer.

*Doar zatt'n ze dan bie' Bennad's baar,
tot Will'm zee'r. 'O'j 't ook wuss'n,
'k bin n'n luk sloerig in de hoed,
'k zol wa n'n kloaren lussen.'*

*'Ik bin ook gudderig,' zee'r Gait,
en 't zol mie niks beniej'n,
as oonze Bernad zol hemm'n zeg:
Ik zol d'r nich in spiejen.'*

*En zo kwam met postume zeeg'n,
de fleske oet 't kammenet.
Ze namm'n zich n'n klook'n klaar'n,
en sleu'n hum an de pet.*

Uiteindelijk:

*De fleske raak'n oarig leug,
de beide breurs mooi zat.
Tot Will'm tot bezinning kwam,
En foeter'n: 'Gattedag,
oons Bennad hef mooi lull'n,
den kan moorn bliem'n ligg'n,
mer ik mut straks hen melk'n,
en ie mut noar de bigg'n.'*

Het is goed dat nu de verzamelde gedichten van Jan Kleinman verschenen zijn, op speelse wijze van illustraties voorzien van Hans Leuwerink.

Ze zullen de echte liefhebbers van het Twentse dialect enige aangename uren ontspanning en mogelijk ook gevoelens van nostalgie bezorgen.

Noten

Jan Kleinman, "*Streuizaand, verzamelde gedichten*"
Geïllustreerd door Hans Leuwerink
Aantal pagina's 108.

Uitgegeven door Heemkundevereniging Bussemakerhuis te Borne, in samenwerking met de Boornse Noabers
Kostprijs: € 14,95 . Bij voorintekening tot 30 september: € 12,95 .

De bundel is verkrijgbaar bij: mw. R. Blödtner in Borne, tel. 074-266 89 08

Een voorbeeldonderzoek: het gezin van Bernardus Hemmelder

Anja Tanke

Bij gelegenheid van het 20-jarig bestaan van ons verenigingsblad in december 2010 had de redactie een interview met burgemeester Rob Welten. Aan hem werd de vraag gesteld: "Hoe verleid je mensen er toe onderzoek te gaan doen?" De burgemeester antwoordde: "Dat is lastig, onderzoek doen heeft een zweem van 'moeilijk', 'wetenschappelijk' en 'niet voor ons weggelegd'. Erg griezelig, dus moet je ze ervan overtuigen dat dat niet zo is en ze helpen om een goed spoor te vinden. Het gaat om de eerste stapjes te zetten, dat helpt".

Inleiding

Om u te laten zien hoe een onderzoek kan beginnen moet je een onderwerp hebben, bijvoorbeeld een persoon, een familie, een woning of locatie. Ik raakte geïnteresseerd in de familie Hemmelder omdat Hans Gloerich mij een krantenknipsel mailde over "de verlaten huisvrouw" Joanna Hemmelder. Jan Deckwitz haalt in zijn artikel over Lubbert Drekkers in deze *Boorn & Boerschop* Bernardus Hemmelder aan. In korte tijd kreeg ik bij toeval informatie over twee personen uit deze familie. Dus dan word je nieuwsgierig. En dan ga je op zoek, je vraagt eens rond. Het resultaat van de deze nieuwsgierigheid leest u hieronder. En om met Jaap Grootenboer te spreken: ga op pad en overal zijn leuke terrasjes!

De eerste stap: het verzamelen van de basisgegevens: geboorte, huwelijk en overlijden

Eerst maar eens kijken op het internet: op www.genlias.nl bijvoorbeeld. Daar vindt u de akten uit de burgerlijke stand van veel Nederlandse gemeenten. Neem de eerste keer de tijd, er wordt veel uitleg gegeven over het gebruik van deze site. Voor gegevens uit de doop-, trouw- en begraafregisters uit de periode voor 1811 kunt u naar het gemeentearchief gaan. Als u de gegevens heeft genoteerd, dan weet u waar en wanneer de gezinsleden geboren, getrouwd en overleden zijn en welk beroep ze uitoefenden. Als u als startende onderzoeker deze gegevens boven water heeft gekregen, is dat al een mooie prestatie.

In dit voorbeeldonderzoek staat het gezin van Bernardus Hemmelder centraal. U treft gegevens aan over hemzelf, zijn echtgenotes, zijn kinderen en aangetrouwde kinderen. Van de aangetrouwde kinderen zijn uitsluitend hun namen en ouders vermeld. Om het overzichtelijk te houden zijn geen kleinkinderen genoemd. Hieronder wordt de beknopte genealogie weergegeven.

Verklaring van gebruikte afkortingen:

geb.: geboren; ged.: gedoopt; tr.: huwelijk; d.v.: dochter van; z.v.: zoon van.

Bernardus Hemmelder, ged. Borne 29-10-1752, fabrikier, blauwverver, logementhouder, kastelein, overl. Borne 10-04-1827, z.v. Wessel Jansen Hemmelder (ook genoemd Smid) en Gesina Barflo.

Tr. 1 Hengelo 21-05-1775 Maria Catharina Boom, overl. voor 1780, d.v. Hendricus Boom en Hendrina Wilberink.

Tr. 2 Borne 21-01-1780 Euphemia Maria Zijhof, geb. na 1755, overl. Borne 28-01-1808, d.v. van Lubbertus Zijhof en Angela Maria Wiggerinck.

Kinderen geboren uit het eerste huwelijk:

1. **Gerardus**, geb. 1776, logementhouder in de Zwaan in Delden, overl. Stad Delden 12-06-1845, tr. Delden 02-05-1810 Hermina Morskate, logementhoudster, d.v. Albertus Morska(t)te, logementhouder in de Zwaan en Berendina Bennink.
2. **Henricus**, geb. 1778, koopman, winkelier, overl. Zaandam 02-05-1825, tr. West-Zaandam 22-04-1804 Anna Catharina Söbbing, d.v. Johannes Adolphus Söbbing en Maria Scholenkorf.

Kinderen geboren uit het tweede huwelijk:

3. **Engelberta Maria** (ook Angela Berta Maria), ged. Borne 17-05-1781, overl. Groenlo 25-03-1828, tr. Borne 11-09-1799 Jacobus Antonius Sandaal, logementhouder, tapper in Groenlo, z.v. Frans Sandaal en Hendrina van den Bosch.
4. **Joanna**, ged. Borne 23-10-1782, overl. Borne 18-11-1815, tr. Borne 1802 Joannes (Jan) Ro(o)seboom, z.v. Derk Rooseboom en Maria Wolthaar.
5. **Wesselius**, ged. Borne 07-04-1784, overl. voor 1787.
6. **Anna Maria**, ged. Borne 26-12-1785, overl. voor 23-09-1802.
7. **Wenceslaus** (Wessel), ged. Borne 05-12-1787, fabrikier, koopman, katoenspinner, blauwverver, landbouwer, overl. Borne 05-09-1854, tr. Borne 19-02-1813 Gertruides Prinsen, d.v. Bernardus Prinsen en Bernardina Egberink.
8. **Anna Bertha**, ged. Borne 13-10-1789, overl. voor 23-09-1802.
9. **Maria Gesina**, ged. Borne 13-10-1791, overl. Stad Delden 09-04-1879, tr. Delden 10-05-1815 Gerhardus Rupert, smid, z.v. Jan Rupert en Johanna Ooink.
10. **Antonius Franciscus**, ged. Borne 09-07-1794, secretaris, viskaal en magistraat, waarnemend notaris in Macassar, tr. Macassar 02-04-1826 Maria Antoinette Elsman.
11. **Henrica Wilhelmina**, geb. Borne 1796, naaister, ongetrouwd, overl. Borne 24-04-1831.
12. **Odulphus** (Adolf), ged. Borne 09-06-1799, smid, overl. Borne 12-12-1856, tr. Borne 30-08-1827 Aleida Lavarre, d.v. Hermannes Lavarre en Phina Niehof.
13. **Lubbertus**, ged. Borne 21-11-1802, schoenmaker, koopman, overl. Deventer 06-09-1881, tr.

Maria Geertruida Cunera Stegers, d.v. Matthias Wilhelmus Stegers en Christina Elisabeth Boers.

De tweede stap: wat kunnen we nog meer te weten komen?

Uitsluitend namen en data heeft u gevonden; hoe kleur je nu het leven van de gezinsleden in. Wat is er nog meer over hen te vinden? Ook in de tijd van Bernardus Hemmelder werden huizen gekocht, hypotheek afgesloten, gingen mensen naar de rechter en de notaris. Al die zaken werden op papier vastgelegd en in archieven bewaard. En meestal kunt u ze nu nog raadplegen. Weet u niet goed hoe en waar te beginnen? Vraag eens rond binnen onze vereniging of ga naar het archief in het Bornse gemeentehuis.

Wat heeft de zoektocht nu opgeleverd? Hieronder vindt u het resultaat in chronologische volgorde:

Bernardus Hemmelder en zijn erfgenamen kopen op 28 juni 1791 van de curatoren over de boedel van Lubbert Drekkers en Fenneken Ensink een 'half' huis voor het bedrag van f 100,--. Het huis staat aan de Ennekerdijk op grond van de kerk en is bezwaard (een vorm van belasting) met een uitgang aan de kerk en een uitgang aan de Meijershof¹.

Op 25 april 1793 verstrekt koopman **Bernardus Hemmelder** een hypotheek van f 800,-- met 3% rente per jaar aan Lubbert Drekkers en Fenneken Ensink. Als onderpand geven zij hun 'halve' huis met daarbij de behorende grond, halve turfschuur en een zesde deel van de put².

Op de lijst van weerbare mannen van 1795 wordt ook **Bernardus Hemmelder** vermeld, hij staat er vermeld als verver³.

Anna Geertruid ter Schiphorst, weduwe van Jan Teunis ten Cate verkoopt op 2 mei 1796 aan **Bernardus Hemmelder en zijn erfgenamen** 'een huis en erf, hof en gaardengrond, bomen en plantages' aan de Gemeenestraate tussen de huizen van Franciscus Mulder en Bartholomeus Meijer⁴.

Op 4 augustus 1800 verkopen Jan de Meijer en Johanna Geertruid Meijer aan **Bernardus**

Hemmelder en Euphemia Marija Zijhof 'een stuk land met een stuk grond met de bomen daar op staande'. Het stuk land is gelegen tussen het huis van koper, de Smitmaat, het land van koper en het land van Gerrit Olthof en Jannes Koenderink. Tevens kopen Bernardus en Euphemia een vrije mestweg die loopt voorbij het huis van Bartholomeus Meijer richting de Noordkamp⁵.

Bernardus Hemmelder en Euphemia Maria Zijhoff krijgen op 31 december 1802 een hypotheek van hun (schoon)vader Lubertus Zijhoff wonende in Zwilbrock in het Munsterland. Ze geven als onderpand:

1. een huis, hof en spijker met toebehoren gelegen tussen de huizen van Frans Mulder en Bartholomeus Meijer te Borne;
2. een stuk land gelegen in den Ouden Esch tussen het land van G. Mulder en Joostman;
3. een stuk land genaamd de Toonen, gelegen in den Nieuwen Esch naast het land van Antonij Scholten en Hermannes Misdorp;
4. een stuk land gelegen in de Botkamp naast het land van Matheus Ensink en de kinderen van Jan Mulder;
5. een stuk land gelegen in de legen Aakamp naast het land van Willem Maseland en Gerrit Jan Grotenhoff;
6. Een stuk hooiland gelegen bij het Reschot, genaamd de Weleveldermate⁶.

Jan Roseboom, getrouwd met **Joanna Hemmelder** en Willem Christiaan Lantman kopen op 30 augustus 1802 van de familie Eenhuis een huis met daarbij behorende hofgrond. Het huis staat in de Ennekerdijk naast het huis en hof van Jan Roseboom, langs de Gemeenenstrate en Gemeenenengraven of tochtsloot te Borne⁷.

Op 23 september 1802 maken **Bernardus Hemmelder** en Marija Eufemia Zijhof hun testament. Ze verklaren dat ze beiden gezond van lichaam zijn. Beiden benoemen tot erfgenamen in de legitieme portie hun kinderen **Gerhardus, Hendrikus, Marija, Johanna, Wessel, Gezina, Antonij, Hendrica en Adolphus** en de kinderen die alsnog uit hun huwelijk geboren worden.

Johanna Hemmelder plaatst een bericht in de Opregte Haarlemsche Courant van 25 mei 1814. Haar man Jan Rooseboom is sinds 9 april jl. vertrokken en hij heeft sindsdien niets van zich laten horen. Hij zou gezien zijn met een jong meisje! Met deze oproep hoopt ze dat iemand zich meldt die weet waar haar man verblijft. Eventuele verdiensten van haar man wil ze innen en rekeningen van gemaakte kosten door haar man kunnen naar haar gestuurd worden. Op deze manier komt ze ook te weten waar hij is of geweest is.

Ze kiest voor deze krant omdat er in Twente nog geen krant uitgegeven wordt. De Opregte Haarlemsche Courant werd landelijk gelezen en had een naam op het gebied van familieberichten.

Bericht uit de Overijsselsche Courant van 11 juni 1816 waarin gemeld wordt dat **Wessel Hemmelder** in staat van faillissement is verklaard.

Beiden benoemen elkaar over en weer tot erfgenamen van hun overige nalatenschap. Ze herroepen alle eerdere testaments en hun huwelijksvoorwaarden, opgesteld op 13 januari 1780⁸.

Jan Roseboom treedt in 1804 meerdere keren op als 'subverwalterrichter'. Daarmee wordt bedoeld dat hij de plaatsvervanger is van richter Jacobs van Borne⁹.

Jan Roseboom en **Johanna Hemmelder** verstrekken op 1 augustus 1805 een hypotheek aan W.H. Christiaans en Hendr. Lantman. Als onderpand wordt gegeven een huis met hofje met toebehoren en de nog te bouwen ververij met de gereedschappen gelegen aan de Ennekerdijk. De hypotheek wordt verstrekt omdat Roseboom uittreedt uit een firma¹⁰.

Johanna Hemmelder plaatst op 25 mei 1814 een advertentie in de *Opregte Haarlemse Courant*. Ze beschouwt zichzelf als een 'verlaten huisvrouw'. Haar man is er vandoor en ze weet niet waar hij verblijft¹¹.

Joanna Hemmelder overlijdt een jaar later en op 21 november 1815 verschijnt haar man Jan Roseboom voor de vrederechter in Delden tezamen met: **Gradus Hemmelder**, fabrikteur, wonend in Delden, halve oom van moederszijde; **Antonius Franciscus Hemmelder**, secretaris, wonend in Borne, oom van moederszijde; **Wessel Hemmelder**, fabrikteur, wonend in Borne, oom van moederszijde; Lucas Roseboom, koopman, wonend in Raalte, oom van vaderszijde; Antonie Josink, kastelein, wonend in Raalte, aangetrouwde oom van vaderszijde en Jannes Wolthuis, fabrikteur, wonend in Borne. De laatste is meegekomen als goede vriend bij gebrek aan meerdere "naastbestaanden". Voor de kinderen geboren uit het huwelijk stelt de vrederechter een voogd en een toezienend voogd aan. Als voogd wordt benoemd de vader Jan Roseboom en de aanwezigen kiezen uit hun midden met meerderheid van stemmen **Wessel Hemmelder** als toezienend voogd¹².

Twee dagen later, op 23 november 1815 laat toezicht voogd **Wessel Hemmelder** bij de vrederechter vastleggen dat Hermannes de Meijer, wever in Borne, is benoemd als taxateur van de

roerende goederen die behoren in de nalatenschap van **Joanna Hemmelder**¹³.

Wessel Hemmelder wordt in 1816 failliet verklaard¹⁴.

Op 10 maart 1827 laat **Bernardus Hemmelder** opnieuw een testament maken. De notaris komt voor deze gelegenheid bij Bernardus thuis. Hij herroept eerder gemaakte testaments en wil dat zijn zoon **Adolf** het huis met hof en spieker erft. De waarde van de woning wordt vastgesteld op f 700,-- Dit bedrag moet Adolf binnen half jaar inbrengen in de nalatenschap. Adolf erft het huis bij wijze van vooruitmaking en deelt ook weer mee in de verdeling van de f 700,--. Verder benoemt Bernardus als zijn erfgenamen **Wessel, Adolf, Antoon Franciscus, Grades, Hendrica Wilhelmina, Gesina en Lubbertus**. Tevens erven zijn kleinkinderen het deel van hun overleden vader / moeder: **Hendricus, Joanna en Maria**.

Bernardus bepaalt ook nog het volgende: als een erfgenaam het niet met de verdeling eens is, dan valt het erfdeel toe "aan de vreedzamen, die met mijne beschikking tevreden zijn". Met andere woorden: slikken of stikken.

Bernardus tekent het testament met B. Hemmelder junior.

Na het overlijden van Bernardus Hemmelder op 10 april 1827 spannen **Gradus Hemmelder** en de weduwe Hemmelder-Söbbing een proces aan tegen de kinderen van Bernardus, geboren uit zijn tweede huwelijk; te weten: **Wessel, Adolf, Hendrika en Gesina Hemmelder** en Jan Roseboom als voogd van zijn (minderjarige) kinderen. Ze zijn het niet eens met de bepalingen uit het testament. De kinderen uit het eerste huwelijk claimen goederen uit de boedel van hun overleden moeder, de eerste echtgenote. Het grootste bezit, het huis is volgens het testament toebedeeld aan zoon **Adolf**, een zoon uit het tweede huwelijk. In 1828 doet de rechter in Almelo uitspraak: de familieleden moeten er samen uitkomen middels een verdeling. Lukt dat niet dan moeten alle goederen verkocht worden tijdens een publieke verkoop.

Kennelijk lukt het de familieleden niet om tot overeenstemming te komen. Het is ook mogelijk dat Adolf, die het huis aanvankelijk zou erven, het bedrag niet bij elkaar kan krijgen. Uiteindelijk worden de onroerende goederen uit de nalatenschap

Publiekelijk verkocht op 27 december 1828.

Verkocht worden:

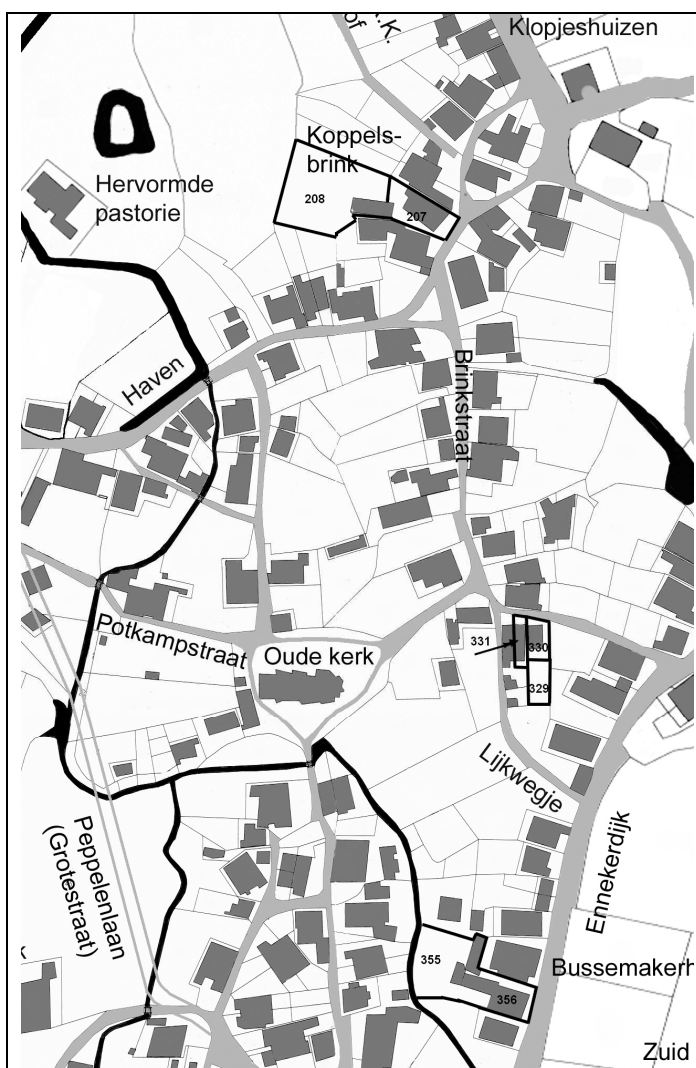
1. Aan Jan Spekreij, winkelier, voor f 1.600,--: een huis en wheere met annex hof en schuur of ververij, gelegen in Borne aan de Grootestraat tussen de huizen en wheere van Jannes Mulder en de erven van Bartholomeus Meijer. De hof is belast met één jaarlijkse uitgang aan Antoon Lucas Eenhuis (de hofmeijer) van drie hoenders of f 0,60.
2. Aan Jan Snuverink, bouwman, voor f 70,--: een halve kamp bouwland groot ca 20 roeden, gelegen bij de Bongaard in de gemeente Weerselo.
3. Aan **Adolf Hemmelder**, smid, voor f 125,--: een hooimaat, groot ca 50 roeden, gelegen bij de Bongaard in de gemeente Weerselo. Dit perceel ligt naast het perceel genoemd onder nr. 2.
4. Een kamp bouwland groot ca 40 roeden, gelegen bij de Bongaard in de gemeente Weerselo, gelegen bij bovengenoemde percelen. De verkoop wordt niet vermeld in de akte. Mogelijk is het een verschrijving en heeft de notaris dit perceel vergeten te noteren.
5. Aan Jan Suitveld, smid, voor f 70,--: een hooimaat groot ca 40 roeden, gelegen op de Hasseler Staart in de gemeente Weerselo tussen de gronden van Teunis Bussemaker.
6. Aan Jannes Hofste, smid, voor f 70,--: $\frac{1}{3}$ -deel hooimaat genaamd het Meulenbroek, groot ca 50 roeden gelegen in de gemeente Borne tussen het land van Lambertus Schrader en boer Meulenbroek.
7. Aan Jannes Hofste, smid, voor f 105,--: de helft van twee banken in de RK kerk van Borne. De andere helft is eigendom van de erven van Jan Hemmelder¹⁵.

Antonius Franciscus Hemmelder maakt carrière in Nederlands Oost-Indië. Eerst als secretaris en later als viskaal en magistraat. In november 1830 wordt hij benoemd als waarnemend notaris in Macassar¹⁶.

In de kadastrale atlas 1832 worden de Hemmelders genoemd. Familieleden met bezittingen in het dorp staan vermeld op het kaartje op deze pagina.

Elders gelegen bezittingen:

- Sectie D Het Dorp, Oude Esch nrs. 43 en 44: twee percelen bouwland van Jan Rooseboom.
- Sectie D Het Dorp, De Aanslag nrs. 828p en 828q: resp. heide en huis en erf van **Wessel Hemmelder**. De percelen zijn gelegen aan de Oude Hengeloseweg.
- Sectie K Hesseler Hasselo, Vondermeeden en 't Hesseler (gemeente Weerselo) nrs. 34 en 49: resp. bouwland en hooiland van **Dolf Hemmelder**¹⁷.

Kaartje (situatie 1828) gemaakt door Hans Gloerich, van een deel van het dorp. De met zwart omlinjende percelen waren ooit eigendom van leden van de familie Hemmelder.

*(Sectie D Het Dorp, Koksbrink nrs. 207 en 208): in 1828 koopt Jan Spekreij van de erven Hemmelder een huis met tuin en bijgebouwen. In 1832 is Spekreij nog steeds de eigenaar. We weten op deze manier waar **Bernardus Hemmelder** heeft gewoond.*

*(Sectie D Het Dorp, Ennekerdijk nrs. 329, 330 en 331): resp. tuin, huis en erf, huis en erf van **Adolf Hemmelder**.*

(Sectie D Het Dorp, Ennekerdijk nrs. 355 en 356): resp. huis en erf en tuin van Jan Rooseboom.

In 1846 woont **Lubbertus Hemmelder** in Groenlo als hij betrokken raakt bij een zeer vervelende zaak, die landelijk in de publiciteit komt:

Pater C. Gepkens van de plaatselijke parochie, wordt beschuldigd van poging tot moord op het dienstmeisje Maria Wicherink. Onschuldig volgens Lubbertus en hij gaat ter verdediging "curieuze gebedekens" verspreiden en hij zoekt iemand die de moord wil bekennen. Hij vindt de werkloze Jan ter Linde en twee weken lang bewerkt hij, samen met ene Elsingerhorst, Ter Linde. Jan legt inderdaad een bekentenis af, maar een verwarde. In een brief zegt Lubbertus dat hij de kapelaan nog beter kan verdedigen dan diens advocaat en, met behulp

Van twee geleerde geestelijken, Gepkens niet in onreine handen wil laten komen. Deze en nog andere brieven worden gevonden tijdens een huiszoeking in Lubbertus' huis. Daarna volgt nog een twee uur durend verhoor op het gemeentehuis. Pater Gepkens moet in Arnhem terecht staan. Destijds voor alle betrokkenen een hele reis. De koets met Maria wordt bij terugkomst uit Arnhem in Groenlo begroet met een hagelbui van stenen. Bij de koetsier van de koets en getuigen worden de ruiten van hun huis ingegooid. Tijdens de daaropvolgende zittingen wordt pater Gepkens veroordeeld tot twintig jaar tuchthuis. Jan ter Linde raakt tijdens de verhoren verstrikt in eigen leugens en wijzigt uiteindelijk zijn verklaring. Hij wordt veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf en twee geldboetes. Hemmelder en Elsinghorst worden niet veroordeeld maar over hen wordt het volgende gezegd: *“Daarop hadden de twee leiders en hunne hoofden en medestanders niet gerekend, eensdeels omdat zij te weinig gezond verstand en menschkunde bezaten, anderdeels omdat zij teveel op de domheid en onderwerping van een “onverlaat” vertrouwden. Maar daarom mislukte ook de gewaagde onder-neming, om, door het opschommelen van een “gewaanden moordenaar” den dader aan het over hem uitgesproken oordeel te ontrukken”.*

Maria Wicherink vertrekt uit Groenlo, wordt opgenomen door de Maatschappij van Weldadigheid en trouwt in Vledder met een twintig jaar oudere weduwnaar^{18 en 19}.

Conclusie

Wat een familie: u heeft gelezen over een vader die zijn kinderen zelfs na zijn overlijden nog zijn wil wil opleggen; een verlaten huisvrouw, een zoon die failliet gaat en een zoon die een ander wil laten opdraaien voor moord.

Ook heeft u gelezen over de bezittingen van de familie én we weten nu waar dit onroerend goed gelegen was.

Aan de andere kant, er is vast nog veel meer te vinden over Bernardus' handel en wandel.

Dochter Engelbarta trouwt met een logementhouder in Groenlo en dochter Maria Gesina trouwt met een smid uit Delden. Zoon Gerardus trouwt in bij zijn schoonouders van het nog steeds bestaande hotel de Zwaan in Delden. Al deze Hemmelders hebben ongetwijfeld ook onroerend goed bezeten. Het faillissement van Wessel Hemmelder heb ik niet verder onderzocht. De gegevens die ik wel heb gevonden, waren ruimschoots voldoende om u te laten zien wat er allemaal te vinden is. Dit onderzoek is verre van volledig, ik heb u slechts een indruk willen geven. Het hoeft dus niet bij het noteren van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten te blijven.

Er zijn genealogen die veel meer weten van de Hemmelders dan ik hierboven heb beschreven. Daar kom je dan tijdens je onderzoek achter. Dus nog een reden aan de slag te gaan: u komt altijd wel iemand tegen die een soortgelijk onderzoek doet. En dat geeft stof tot praten.

Wilt u meer weten over de Hemmelders en aanverwante familieleden of Twentse (genealo-

gische) bronnen, neem dan eens een kijkje op de website van Marieken Scholten-Sijes: www.sijes.nl.

Geachte lezer, ik heb een voorbeeld gegeven en hoop dat u nu zo enthousiast bent dat u zelf aan de slag gaat. Er valt nog zoveel te ontdekken!

Websites en archieven:

www.sijes.nl

www.genlias.nl

<http://kranten.kb.nl/index/index/state/load>

<http://w.ngv.nl/genealogie/index.php?frams=n&site=NGV>

Met dank aan:

Jan Deckwitz, Hans Gloerich, Richard van Goethem, Annemie Mulders en Marieken Scholten-Sijes.

Bronnen:

1. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 16-17.
2. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 73-75.
3. Lijst van weerbare mannen 1795. Gemeentearchief Borne.
4. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 113-115.
5. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 281-282.
6. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 338-339.
7. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 314-315.
8. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 9 pag 88-90.
9. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nrs. 5 en 9.
10. Inventaris Rechterlijk Archief van het richterampt Borne. Inv. nr. 3 Transporten en hypotheek 1791-1808, fol. 396-397.
11. <http://kranten.kb.nl/index/index/state/load> Bericht Opregte Haarlemsche Courant 26-05-1814 dag.
12. Historisch Centrum Overijssel. Toegang 93, archief Vrederegerecht Delden, inv. nr. 6 Minuten van volontaire- en civiele akten en vonissen 1814-1815, nr. 146.
13. Historisch Centrum Overijssel. Toegang 93, archief Vrederegerecht Delden, inv. nr. 6 Minuten van volontaire- en civiele akten en vonissen 1814-1815, nr. 147.
14. <http://kranten.kb.nl/index/index/state/load> Bericht Overijsselsche Courant 11-06-1816
15. Historisch Centrum Overijssel. Toegang 122, archief notaris Lantman. Inv. nr. 562, fol. 1414.
16. <http://kranten.kb.nl/index/index/state/load> Nederlandse Staatscourant 26-11-1830
17. Kadastrale atlas Overijssel 1832. Borne en Weerselo.
18. Vaderlandse Letteroefeningen 1847
http://www.dbnl.org/tekst/vad003184701_01_vad003184701_01-x5.pdf
19. <http://kranten.kb.nl/index/index/state/load> Diverse historische kranten. Zoektermen: Hemmelder en Gepkens.

De leste tuffel

Redactie

In 1995 schreef Tubbergenaar Harry Wesselink het gedicht "De leste tuffel". Het gedicht werd afgedrukt op de achterzijde van een kaart, waarop een lijkkoeft is te zien. De kaart werd in Tubbergen te koop aangeboden. De verkoop werd een groot succes. Gezien het tijdsbeeld willen wij u het gedicht en een foto van een lijkkoeft niet onthouden.

De leste tuffel *

Aj in de kraant stoat, ôp 't verkeerde blad,
dan hej de leste tuffel had.
Oen 'n naam blif nog wa 'n paar daag hangen,
mer monn'n a, wöj ôp 't wéérk vervangen.
Al wa'j ôk könnink, directeur,
de dood doar he'w gen middel veur.
Femilie, noabers, bint in rouw:
wat wa'j toch leef, wat wa'j toch trouw,
wat wa'j nen besten kéérl, of vrouw.
Vedaag liekt alle leu nog droof,
dat heurt zo, 't is vedaag de groov'.
Eer a'j ter eerde bint besteld,
maakt ze a trammelant um 't geld.
Wel éérft de grond, 't hoes, de klökk',
de briefkes oet de oale sökk?

Wél krig 't goldwéérk, 't schilderi',
de hoond, de oalerwetse zij'?
Het blik nich aait nen gloriezaank,
ie stunn'n in 't rood nog, bie de baank.
't Bericht da'w gennen céént gung 'n ééerven,
gaf grötter droofheid as oew stééerven.
Wee wann'n veur oe zo good toch west,
al gef ik too . . . 't meest an 't lest.
In 't testaméént stun oew verhaal:
wee kwamm 'n d'r almoal achter daal.
Oen 'n héélen kroam gung noar de kéérk,
veur de kost mö'w wier gewoon an 't wéérk.
Woar a'w ôk nog wa 'n luk van baalt:
de bloomen bint nog nich betaald!

* Harry Wesselink heeft toestemming gegeven, het gedicht in *Boorn & Boerschop* op te nemen.

Het weekjournaal van een kruidenier: *zomaar een week uit de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw.*

Gerrit van Wezel

Het afgelopen jaar 2010 stond in het teken van de kruidenier. De winkel van Van Wezel in de Oale Schöp, zoals deze in de eerste naoorlogse jaren functioneerde, trok veel belangstellenden. Velen herkenden de situatie vanuit hun jeugd. Ook de verhalen over het winkelgebeuren van Gerrit van Wezel en Annemarie Haak-Beune in *Boorn & Boerschop* leverden een aantal reacties op. Het was het winkelgebeuren zoals de klant dat ervoer. Maar om de winkel te laten functioneren waren er een aantal voorbereidende, en tot laat in de avond, de administratieve werkzaamheden, waar de klant geen weet van had maar die wel een werkweek van zo'n 70 tot 80 uren voor de winkelier opleverden. Wat waren die werkzaamheden? We hebben Gerrit van Wezel hiernaar gevraagd en hij heeft deze voor ons genoteerd: hieronder vindt u zijn verslag.

Maandag

De winkel gaat precies om 08.00u open. Vervolgens wordt alles in gereedheid gebracht om vijf tot zes balen suiker à 50 kg. per stuk te bewerken. De suiker moet worden afgewogen in zakken van 1 kg. en zakken van 500 gram. De zakken van de verpakte suiker moeten zo worden dicht gevouwen dat de sluiting niet los gaat bij de verkoop van de zakken. Wanneer het 10.30u is, is het tijd voor koffie. Die wordt tussen het werk door opgedronken. Als de laatste baal suiker is verwerkt, is het afwegen van de koffie aan de beurt. De koffie moet eerst handmatig worden gemengd tot de juiste melange is verkregen. Er zijn twee soorten melanges: roodmerk en groenmerk. Een melange bestaat uit de Zuid Amerikaanse soorten Santos, Guatemala, Robusta en een schepje of vijf Marogiep. De laatste bonen zijn een beetje groot en zorgen voor een goed ogend geheel van de koffie. Van de gemaakte melange voor roodmerk worden ongeveer 290 stuks halve ponden afgewogen. Voor groenmerk worden 100 halve ponden afgewogen.

De ochtend verloopt redelijk rustig: tijdens het afwegen zijn er tussen de 20 en 25 klanten geweest die geholpen moesten worden.

Ondertussen is het 12.30u geworden. De winkeldeur wordt gesloten zodat we rustig kunnen eten. Om 13.30u gaat de deur weer open. Naast het helpen van klanten is nu het mengen van verschillende theesoorten aan de beurt. Dit is veelal thee uit Indonesië, China en Ceylon, van zeer goed bekend staande plantages. De kwaliteiten die gemengd worden zijn: oranje-pecco, pecco en pecco-sousong. Na het mengen voor de melanges roodmerk en groenmerk wordt de thee in zakjes van 100 gram verpakt. Voor roodmerk worden 260 stuks afgewogen en voor groenmerk 160 stuks. Om 15.00u wordt er steevast thee gedronken.

Na de thee zijn rijst, havermout, griesmeel en vruchtengriesmeel aan de beurt om te worden afgewogen en te worden ingepakt. Als bijzonder broodbeleg wordt chocoladehagel met kokosmeel gemengd en vervolgens gewogen en verpakt in 250 grams zakken. Tot slot worden kapucijners, bruine bonen, groene erwten en spliterwten afgewogen en verpakt in vensterzakken met eigen opdruk. Meestal gaat dit afwegen en verpakken na het avondeten nog even door.

Winkelboekje waarin de bestellingen werden genoteerd. De kruidenier schreef de prijzen en het totaalbedrag erbij. Alles werd uit het hoofd uitgerekend, rekenmachientjes kwamen er niet aan te pas.

Dan is de werkdag ten einde en gaat de winkeldeur dicht. Het blauwe rolgordijn laten wij voor de winkeldeur zakken.

Dinsdag

Om 08.00u is de winkel open en gaan we op stap. Om 08.45u op de transportfiets naar de eerste klant om bestellingen op te nemen. In een winkelboekje worden de artikelen die een huishouding nodig heeft genoteerd. Zo rond 11.00u worden de eerste boekjes tussendoor naar de winkel gebracht. Die boodschappen worden klaargemaakt en 's middags worden deze bestellingen uitgevent. Nieuwe boekjes worden opgehaald, bestellingen klaargemaakt en uitgevent: zo gaat het de hele middag door.

De bestellingen van de boekjes die laat in de middag worden opgehaald, worden op woensdagmorgen bezorgd.

Dinsdag was ook de dag van de vertegenwoordigers. Deze brachten allerhande monsters mee voor de verkoop. De monsters werden kritisch beoordeeld. Dan ging het bijvoorbeeld om thee, koffie en rijst. Tussendoor werden uiteraard de klanten geholpen.

Er waren ook tijdsgebonden producten: in het najaar werden zuidvruchten ingekocht zoals gedroogde pruimen, appels, abrikozen en peren. Deze vruchten verwerkten wij zelf tot een melange, de zogenaamde tuttifrutti. Rozijnen, nummer 9 en 10 (grootte en kwaliteit), en krenten werden op deze manier op contract gekocht, soms hierna gemengd en verpakt. Vermicelli in de variaties grof, middel en fijn kwam ook los binnen. Ook deze soorten moesten worden afgewogen en verpakt, evenals de rijst. In rijst kende je verschillende soorten: Siam-Patna, een mooie droogkokende rijst met grote korrel, de onvolprezen Javarijst met grote korrel, Japanse en Italiaanse paprijst.

Woensdag

Op woensdag wordt de etalage uitgepakt, schoongemaakt en opnieuw ingericht. Wanneer bijvoorbeeld de nieuwe oogst jam was binnengekomen, 100 kistjes met elk 24 potjes, met oranjemarmelade en abrikozenjam werd hiervan een grote stapel gemaakt in de etalage. Daar werd licht achtergezet en dat gaf een prachtig effect. Als blikvanger golden ook de mooie showkaarten voor de aardbeien- en kersenjam van de firma Zwaardemaker uit Maarssen.

Etalagedag was altijd een drukke dag en uiteraard moesten de klanten ook goed en naar tevredenheid worden geholpen. Vaak kwamen er nog bestellingen binnen die klaargemaakt en bezorgd moesten worden.

De prijskaartjes voor de etalage werden met plakkaatverf gemaakt en vervolgens bij de artikelen geplaatst. U ziet, de winkelier moest van vele markten thuis zijn.

Om 18.00u wordt de winkel gesloten en moest er worden schoongemaakt. Toonbank boenen met groene zeep. De vleesmachine uit elkaar halen, oliën en schoonpoetsen. De koperen gewichten van de weegschaal moesten worden gepoetst en zo werd het wel een uur of negen in de avond voordat alles aan kant was.

Donderdag

Vaste routine: om 08.00u gaat de winkel open. De in het begin van de week ingepakte artikelen worden in de vakken gezet. Wanneer rond een uur of tien alles klaar was, gingen wij de ronde langs de klanten doen. Die wisten precies dat de kruidenier dan het bestelboekje kwam ophalen. In de bestellingen hadden zij de aanbiedingen van die week verwerkt, er werden dus extra bestellingen gedaan. Na de middag worden deze bestellingen klaargemaakt en op de (transport)fiets bezorgd. Eén en ander kostte behoorlijk wat tijd; dat zal duidelijk zijn.

Vrijdag en koopavond

Het gewone ritueel: om 08.00u gaat de winkel open. Vervolgens worden de bakken en stellingen bijgevuld. De vorige dag geleverde goederen staan nog in het pakhuis. Deze moeten op de juiste plaats worden gezet. En ja hoor, gelukkig komen de eerste klanten ook al binnen. Zoals altijd gaan er naast boodschappen en geld ook dorpsnieuwjes over de toonbank.

Vrijdag is een lange dag. Ook nu weer bestellingen rondbrengen en horen of

er nog iets nodig is. Zo ja, dan moet dat worden klaargemaakt en bezorgd. Vol afwisseling gaat de dag voorbij. Vertegenwoordigers komen en gaan om hun artikelen aan te prijzen en aan te bieden. Inkoop is een belangrijke zaak, er moeten goede prijsafspraken worden gemaakt over het af te nemen volume van een product.

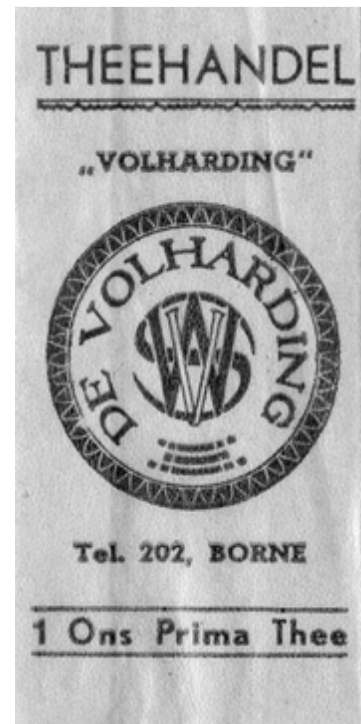
Zo loopt de dag door tot 21.00u. De winkel wordt gesloten maar het werk zit er nog niet op. De vakken moeten worden bijgevuld en de bestellingen klaargemaakt die zaterdagochtend moeten worden bezorgd.

Zaterdag

Om 08.00u gaat de winkel open, vandaag wordt het extra druk. De mensen hebben vrij en gaan dan alleen of samen naar de winkel. Dat is altijd heel gezellig, zowel voor als achter de toonbank. Er wordt veel gepraat en belevenissen worden uitgewisseld.

Ook vandaag moeten er nog bestellingen worden weggebracht en de vakken in de winkel moeten steeds worden bijgevuld. Om 12.00u wordt er snel iets gegeten en daarna staan de klanten alweer te wachten. Het is altijd een drukke bedoening.

Om 18.00u, als de winkel gesloten is, wordt er schoongemaakt en opgeruimd. De winkel wordt geschrobd met groene zeep. Rond 21.00u is alles gebeurd en zit de week er weer op. Maar dan eerst het geld (de omzet) tellen. Allemaal stapeltjes maken van rijksdaalders, guldens, kwartjes, dubbeltjes en stuivers. Daarna het kasboek afsluiten en verder de betalingen klaarmaken, plus de bestellijst maken voor de nieuwe week. Als dat allemaal klaar is, kan de zondagsrust beginnen.

Verpakkingsmateriaal van 'De Volharding' voor losse thee

Een vreemd rijm dat gaat over de buurtschap “het Tusveld”

Leo Leurink

Bij mijn zoektocht naar bijnamen in en om Borne kwam ik twee maal een gelijklopend rijmpje tegen dat een aantal boerderijnamen, c.q. bijnamen bevat uit de buurtschap Tusveld. Deze buurtschap, gelegen tussen Bornerbroek en Zenderen, grenzend aan Almelo, behoorde eeuwenlang tot het grondgebied van de gemeente Borne. Sinds de gemeentelijke herindeling per 1 januari 2001 valt het onder de gemeente Almelo. Het rijmpje, hieronder weergegeven, las ik, zowel in het boekje “Verhalen uit vorige eeuwen rond de gemeente Borne”- deel 15 -Tusveld” van Ria van Harten-Fransen, als in het boek “van Vriesen Aa tot Broke” van Hans Holtmann. Dit laatste boek werd in 2010 door de gemeente Almelo uitgegeven en bevat een cultuurhistorische beschrijving van het Almelse platteland. Een zeer gedegen en prachtig geïllustreerd boek met beknopte beschrijvingen van verdwenen en nog bestaande boerderijen met de vermelding van hun (oud)bewoners. Maar wat dus vooral mijn aandacht trof was een nogal vreemd z.g. buurrijm over het Tusveld. De beide genoemde auteurs gaven hierover geen enkele nadere uitleg. Leest u het rijmpje zelf maar !

*Vleerboer ligt an 't water
Kloasn kik as ne kater
Klèze kussentoch*

*Lammer Jans trekt de musse der of
Vlaskamp wief vuur buut 'n*

*Spiekerboer hengsteboer
Leudink kan nich kakk 'n
of Lucas mott 'm loat'n zakk 'n*

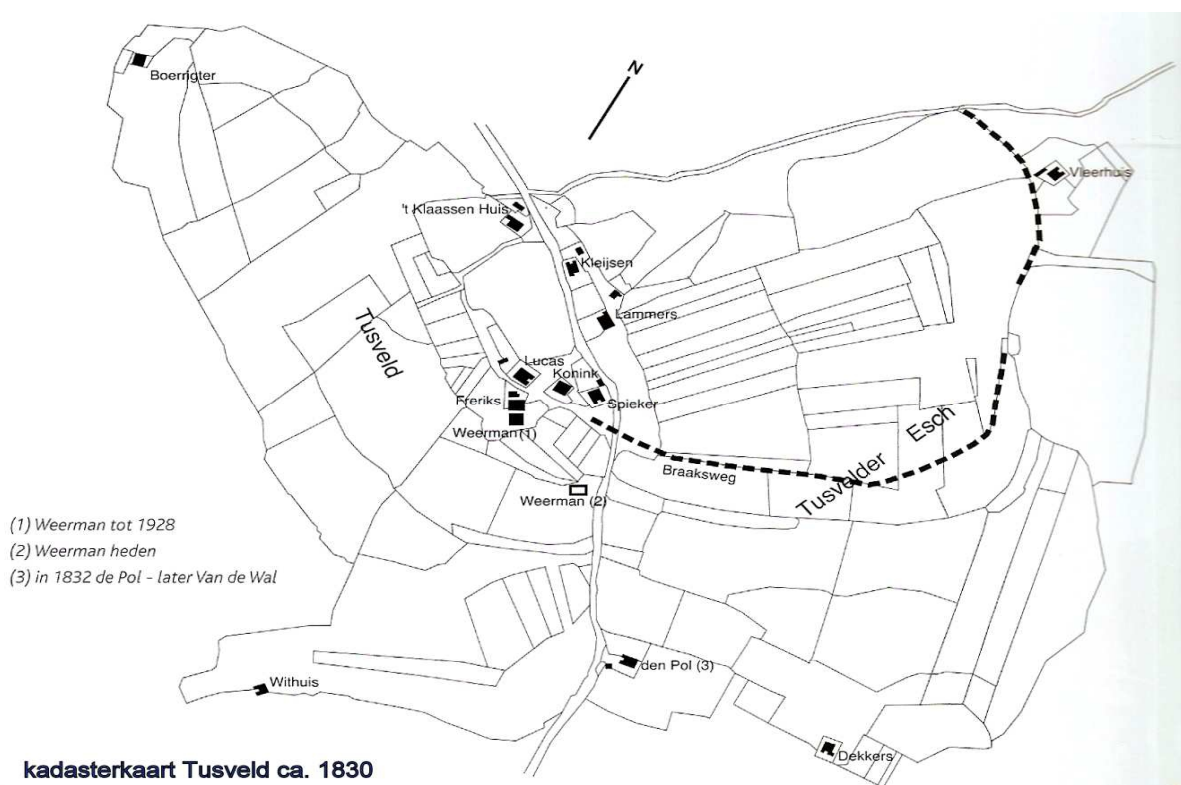
*Poaldieka kroeskop
Niehoes Bets vaangt de luuze der of.*

Mijn eerste gedachten waren: “Wat moet ik hier nou mee? Uit welke tijd is dit rijmpje? Uit lang vervlogen tijden? Zou het soms iets te maken hebben met de oudste historie van dit gebied En, zo ja, is er nog wel “chocola van te maken?”

De historie van (huis) Tusveld

Eerst maar eens gedoken in de historie van Tusveld, ingegeven door een informatiebord staande aan de weg die door Tusveld loopt. Het bord duidt op de boerderij hier, de Weerman en wordt al in 1262 genoemd als 't huis “Thusvelde” gelegen in de kerspel Borne.

In dat jaar droeg Henricus van Almelo enkele goederen in leen op aan de bisschop van Utrecht. De bewoner was dienstman (*oftewel ministeriaal*) van deze bisschop, waaruit valt op te maken dat dit goed toen een belangrijke rol vervulde. Het huis is ontstaan als versterkt huis bij de hier liggende landweer en lag later ook op de kruising van twee belangrijke postwegen. In de vijftiende eeuw lezen we als benaming “*Tusveld denstman*”. Een dienstman was vrij van het betalen van schatting (*belasting*). Als tegenprestatie moest hij een “reysig peerdt holden” en te allen tijde bereid zijn om zijn

heer te dienen "mit harnasch, tuych, spese ofte ander geweer". De bewoners van de Weerman spelen een belangrijke rol in een sage van de Hondeborg (zie het jubileumboek *Heemkundevereniging "Borne, historie en volksverhalen"* uit 1987). Ook over de Weerman zelf bestaat een sage, (beschreven in het boek van Hans Holtmann)

In 1601 was het erve Tusveld (nu Weerman) eigendom van de bewoners, wat vrij bijzonder was in die tijd. Naast het erve Tusveld stond vroeger een behuizing met als bewoners een familie Spijker (het eerst genoemd in 1675). Aangenomen wordt dat deze familie haar naam dankt aan een vroeger aldaar gelegen (koren)spieker, die bij 't erve Tusveld hoorde.

Toelichtingen en mogelijke verklaringen ?

Van de in het rijm genoemde boerderijnamen zijn de meeste vermeld op de bijgaand getoonde kadastrale kaart van Tusveld van circa 1830.

Ik heb bij het rijm de volgende toelichtingen en mogelijke verklaringen geplaatst:

Vleerboer: is de boerderij van Koelen in het z.g. Vliergebied, (w.o. de Vleerboersplas) Het was een moerassig gebied en kende een waterkering tegen de wateroverlast.

Kloas: het erf "Klaassen Huys" zou een uitkijkpost kunnen zijn; het lag op een kruispunt en bij een landweer en iets verder lag de versterking "Tusveld" (o.g. "Weerman")

Klèze: duidt op het erve "Kleisenhuys": Maar wat bedoelt men hier met kussentoch? Een oude benaming voor een kussensloop?

Lammer Jans: Waarom doet boer Jans van het "Lammershuys" zijn muts af? Is het een slaapmuts?

Vlaskamp: moet de vrouw van de boer op 't erve "Freriks" hier een vuur aanleggen?

Spiekerboer: hengsteboer Spijker (vroeger spieker bij het erve Tusveld?) lag naast het Tusveldhuis

aan een belangrijke postweg en deed vroeger dienst als paardenwisselplaats.

Leudink: de boer op het erve "de Pol", (later van de Wal) kan niet kakken! Hebben we hier te doen met een beeldspraak?

Lucas: de boer op het (voormalige) erve Lucas kon daar blijkbaar wel wat aan doen, door iets te laten zakken; maar wat???

Poaldieka: Dika, de vrouw van Asteleine (?), wiens boerderij bij een grenspaal lag had blijkbaar nogal krullend haar.

Niehoes Bets: bewoner van een mij nog onbekend erf ving Dika de luizen af, hetgeen kan duiden op een vriendschappelijke relatie. Maar in de gelijke betekenis als van "iemand de vliegen afvangen", dan zou Bets "Poal-dieka" regelmatig te vlug af zijn!

Het (verdwenen) oude erve Lammersboer (1890)

Conclusie

Eerlijk gezegd kom ik met mijn hierboven vermelde toelichtingen en verklaringen niet veel verder. Heeft het iets te maken met de bewaking van de landweer tegen indringers? Of met te verrichten diensten aan passerende postkoetsen en reizigers? Of moeten we het niet zo serieus nemen en is het zo maar een grappig bedoeld rijmsel?

Wie van de lezers weet er misschien wel een mouw aan te passen ?

Met eventuele reacties kunt u zich tot de auteur of aan de redactie van dit blad richten.

Geraadpleegde bronnen:

- "van Vriesen Aa tot Broke" (H. Holtmann)
- "Ridderschap en Hoveluden in Overijssel" (A. Haga)
- "Verhalen uit...deel 15 Tusveld" (M. v. Harten-Fransen)

Toe “ ’n Roondweg” nog gin roondweg was

Johan Kwast

Et duurgoande vekeer van Almelo naar Hengel of aansum, beweug zich vroger, kroonklend, dwas duur Boorn. Natuurlijk was lang nich alman doar bliej met. Um völ van dat vekeer boeten ’t doarp te holen, zol d’r ne roondweg kommen. Als ie vanof Zeanderen kwammen, bieje “Platenkamp” d’r op en bieje “ ’t Schip” d’r wier of. ’t Har vanzölf nogal wat haken en ogen, mear eandelijk völ ’t besloet: “’t geet duur”. ’n Anleg van ne betonstroat um Boorn, kon beginnen.

Zee wussen van anpakken. Binnen de kotste keren harren trillende betonmaakmesienen d’r al völle stukke neerleg. Joa, dikke kooken beton, van elk, ’k deank, zo’n 20 meter lang. Mear, hoo wieder ’t op ’t Schip an gung, hoo troager et tempo wörden.

Oondertusken was ’t oorlogstied, en dan wee’j ’t wal. Ie könt d’r nich völ stoat meer op maken. Oeteandelijk lag d’r nen langen reep beton, dee nich duur ’t vekeer broekt kon wörden. Nog lange nich. De beade oet eanden missen ok nog de ansloeting op de duurgoande stroaten. ’t Weark lag stil, en bleef stil liggen.

Doar bieje “De Bonte Koe” ko’j boorn oet, noar ’t boetengebied van Hettum of vedan op Soasel opan. De twee oawergangen an de Zeanderense kaant, kwammen bieje “ ’n Potkaamp” bieje mekaa.

Foto van de rondweg omstreeks 1945 - 1946 gemaakt door dokter van der Veen (veearts). Op de foto hier, ziet u zijn zoon Albert.

Dan ko’j kiezen, ’n Hedeveeldseweg op noar Hettum, of leenksof, de Biefel oawer, noar ’t Welveeld. A’j noar “de Kogelboer” wollen of nog wieder op Deurningen an, dan ko’j bieje ’n Watertoren d’r oawerstekken. Drok boerenwagensvekeer was d’r nich. Dat maken dat den mooien gladden stroatweg vuur de jeugd, ne röstige spölstroat wörden. Wee in Boorn hef doar gin andeanken an, völle. Vuur weaieren (’n vleger oploaten), baandjagen (hoepelen), waandelen, harrelopen of rolschaatsen, was ’n Roondweg ’n ideaal spölterrein. Op de bree sleuter ko’j de weenterdag, as ’t tenminster good vreus, schaatsen en slinderen (glien op ’n smal iesbaantje). Dee stroat was wal vlak, mear mooi glad was aans. De trilmesienen harren ne geribbelde boawenloag noaloaten. ’t Beste mearken ie dat bieje ’t rolschaatsen. De beene trillen oe d’r gewoonweg nog ’n zetjen van noa. Mear, dee dik aanderhalven klometer lange weg, was oe dat dubbel en dwas waard.

Mienen spölkameroad Henk(ie) Hartkamp en ik, wiej harren oons ne koar in mekaa knooid. Nen groten hoolten bak maken, dat was ’t prebleem nich: met ’t dreaistel wörden wiej wat drokker. Veer kale fiertsrea opscharrelen, Dat gung ok nog wal zovöl. De assen (zonder lagering), warren twee dikke massieve

stangen van gewoon “boerenstaal”. “Brunnekreef” doar bieje ’t melkfabriek, har oons dee op lengte ofzaagd. Mooi, okdat was regeld. Dee stangen wörden oonder ’n bak en ’t dreaistel monteerd. An de oeteanden was ’n geatje boord; ’t Rad wörden d’r op schöawen, ne splitpen d’r duur(wat heet, gewoon nen kromme spieker) en de koar kon “lopen”. Vanzölf gung dat “lopen” natuurlijk nich. Ie mossen op zien minst met twee man ween. Eën zat d’r vuur op ’n bok, was “koetsier” za’k mear zeggen, en heul met de veute op ’t vuurstel, de richting in ’t ooge. Gewoon liekoet veuren, dat gung nog wal zovöl. Met ’n dik touw an ’t vuurstel ko’j haandmoatig wat bieje steuren. Mear a’j de bocht om wollen, dan kossen et ’n mennen; vuuural as ’t harre gung. Boeten “koetsier” ha’j d’r een neurig den de koar andrukken. Dat wisselen wiej regelmoatig of, aans heul ie ’n mood d’t nich in. Wiej zaggen wal ees ne rooie vrachtwagen met grote letters “H.A.K.A.” d’r op veuren (handelskamer). Dat was vuur oons ’n good vuurbeeld. Ok wiej neumen onze “Transportfirma” de “HAKA” (Hartman / Kwast) ; dat kleunk good. ’t Stun ok met grote letters op ’n brödje achter an de koar. Wiej vevoeren wat ofvalpröttel, heupkes zaand, en zowat hen. Oons ennigste vaste weark wasa, op gezette tieden, bieje de leu earpel schellen ophalen.

Doar wörden köksel van kocht, vuur 't vearken dat achter in oonze schuur, in 't vearkenschot lear.

Henkie zien oaldste zuster denen in dee tied bieje veedokter van Veen, den in de buurt van 't gemeentehoes wonnen. Duur dee "konnektie" konnen wie'j 'n veedokter dan ok wal as hofleaveransier" betitelen. 'k Deank nich dat'e zölf wus woar de schellen en kökkenofval bleewen; 't gun d'r um, van Veen was mooi van de schellen of, en dat warren d'r nog al wat. Dat et veuren hoast aaltied met 'n vaartje gung, dat ko'j oe deank ik wal vuurstellen. Heanigan kennen wiej nich. En alns wat beweegt en dreait, kan op 'n doer ok kepot goan. Mear, doar prakkezeren wiej nich oawer. Och, of en too ne speek oet 't rad, doar wol 't nog wal um. Noa veloop van tied ha'w, 'k deank duur al 't trillen oawer de ribbels, nen "waarmloper". Enen as har las van waarmwörden, kon 't nich meer maken en knappen spontaan of. De "wegenwacht" bestun d'r nog nich, mear an oonze koar har'e toch nich wat doon können. Hoogoet zol'e zeg hebben, da'w nich al te klook gang warren; ach, "jongsweark" .

Doar stun wiej dan met ne scheef 'ezakte dreerads koar. Driefnat van 't zweet, noa 't völle wosselen, kwammen wiej met 'n kroam bieje 't hoes. De lol was d'r oons, duur de harre feiten, wal of. Ne aandere en bettere oplossing ko'w oons zo rap nich bedeanken en zo heul oonze "HAKA" vanzölf op te bestoan. Mear, wiej harren d'r völe plezear met beleawd, dat wal. Mangs, in volle vaart, op twee ra, ne boch nemmen, dat was aaltied spannend. Zol et good goan of zo'w met 't hele spul umsloan of op 'kop in 'n sloot terechte kommen? Doodsangsten he'w mangs oetéstoan. Mien zuster kan oe doar alns oawer vetellen. Bieje ne shearpe boch, heur ik eur nog schreewen: " 'k wil d'r of, 'k kan 't nich meer hopen, stoppen, stoppen!" Wiej harren d'r juist wille an dat 't zo spannend harre gun, en dan stoppen, dat kon nich. Remmen kon al helemoal nich, dee ha'w nich op de koar zitten. Wiej reupen danok: "zitten bliewen, hoolt oe vast en steur hopen, trekken!". Van onmach en spanning, kwammen wiej vaak nich met ne dreuge bokse in 't hoes. Da'w et d'r aaltied heelhoeds vanof hebt ebrach, dat mag wal 'n wonder heten. Met de bevrieding van Boorn

wörden 't rap aans an 'n roondweg. De soldoaten richen zich, an de Platenkaamp kaant, ne centrale kökken, ne bakkeriej en ne waskeriej in. Heanig, wiej d'r op of, en wiej nich alleen. Zukke lekkere witte Zweedse stoet en bottergelle cake ha'w nog nooit zeen of preuwd. Inees, harren de leu, noa vief joar, gin velet meer an rokeriej, sukkela en

snoopgood. Ok zeep, koffie en thee konnen de Boornsen wal broeken. A'j mear genog eier met brachen, dan ko'j völe 'e doan kriegen en kwam ie nen helen ean. Wiej keanden gin woord Engels, mear met "souvenir", ha'w rap duur woar 't um gung. In kotten tied is d'r heel wat ofsjacherd. Schoone, klearazie, draank, horloges, radio's, fietsbeane, stukke plexiglas, joa wat al nich, gungen vlot in aandere haande oawer. Ne goo wekke hef dizzen ruilhandel staandholen. Zo rap as dee soldoaten kwamen, zo rap brakken zee in ees ok wier op en vetrökken.

Weanigen tied later kwam d'r nen groten opslag en 'n bevuurroadingstation van benzine. Nich te tellen, hoo völe greune jerrycans doar moandenlaaank wal nich bint an- en ofvoerd, opslagen, of veweark. Ne grote bedriewigheid opzich, en dat wörden alleen nog mear slimmer. 'n Roondweg gaf eur doar alle ruimte vuur. Grös wol d'r hoast nich meer greuien. Alns zag d'r broen vebraand oet, de grond in 'n bearm en de sleute, was kats vezöppen in 'n benzine. Eandelijk, ok dat gedoo gung doar wier vot: 't wörden d'r wier röstig op 'n roondweg. Mear 't doeren nich zo heel lang, of 't weark an dee betonstroat kwam wier wat op gang. 't Hef d'r trouwens nog wal völe moanden vuurholen, vuur en aleer et duurgoande vekeer d'r oawer kon. Toe ha'w wier drok vekeer, mear doar ha'w "'n roondweg um Boorn" ok vuur kregen. En noe he'w kotan wier 'n prebleem. 'n Roondweg löp noagenog wier dwas duur Boorn. De geschiedenis herhaalt zich. Kriege wiej woareagens heelmoal boetenof, nen niejen roondweg? 't Kan hoast nich aans. Met good oawerleg en 'n betje anpassen, könt de geleerden d'r misschien van de bestoande stroat wal wier ene grote spölräume van maken, of 'n rekreatiepark anleggen. Ie weet 't joa mear nooit. De tied zal et leren.

Opmerkingen:

1. De Rondweg is aangelegd in opdracht van Rijkswaterstaat, die daartoe op 20 mei 1939 het besluit nam. Het grondwerk is direct daarna aanbesteed op 07 juli 1939;
2. De eerste werkzaamheden aan de Rondweg na het verkrijgen van de gronden startte omstreeks 1939-1940;
3. Op 31 januari 1941 is het verhard en vlak daarna kwamen de werkzaamheden stil te liggen door gebrek aan materiaal;
4. Het is niet bekend wanneer de werkzaamheden aan de weg na de Tweede Wereldoorlog weer zijn begonnen. Wel is bekend dat de weg werd geopend op 29 augustus 1947.

Oet de oale deus: 50 joarig bestoan van 't Melkfabriek

Henk ten Thije

“Fotoos, fotoos, het bint papiern dingn, mer elken foto hef veur alleman aait ne herinnering”

Dit is 't verhaal roendum n'n foto den is maakt toen de *Coöperatieve Stoom-zuivelfabriek en Melkinrichting “Borne”* vieftig joar har bestoan.

Dik tweehonderd joar leedn warn de boern in oons laand nog grootndeels an zichzelm oawerloatn. Zo roendum 1890 kwam door veraandering in en gungn ze zich verenigen in coöperaties en Boernboondn. Boern oet Boorn, Hettem, Zeandern, Oasel, Buurn, 't Hesselder en Hasselo woddn lid. 't Melkfabriek zoas de Boornsen aaltied zeern, is begunn in 'n Ennekardiek. Door wodn in 1891 deur ene J.A.Koning ne zuivelfabriek bouwd en dat fabriekske wodn in 1904 oawernömn deur de *Coöperatieve Stoom-zuivelfabriek en Melkinrichting “Borne”*.

Het gung ze good. Ze haddn 't good veur mekaar en 't was ne, in alle opzicht'n, gezoonde organisatie. In 1934 greuin ze oet 'n jas en verhuusdn noar de Boornerbrooksestroat, dichtbiej 'n Boernboond. De anvoer van de melk, de groendstof van de produktn as botter, keernmelk, hangop, taptemelk enzovoort gebuurn deur zogenaamde “Melkrieders”. Dat wadn boern oet de noaste omgeving dee deur

inschrijving, en dat gung vaak um ceantn, de “Melkrit” was gund. Dee keerls mut bes wat “pik in de mouw” hemn had, want elkn melkbus bevattn ongeveer 30 liter melk en sommige boern haddn mangs wa 10 tot 12 bussn an de stroat stoan. Van ne ARBOWET haddn ze toen nog nooit heard. Doarbiej kump dat in dee tied lang nig alle weegn verhard wadn. In 'n hearfst, weenter en veurjoar spöln reagn, keulte en snee ne belangrieke rol in 't leamn van 'n melkrieder en zien peerd.

As de melkrieders met peerd en waagn biejt Melkfabriek an waddn kömn, wodn de bussn weugn en wodn de kilos op 't pepier zet. Dat wodn op 't ketoor netjes oetrekkn en dan kreengn de Melkrieders één moal in de veerteen daagn n'n grootn brief met veur de betreffende boern. In den brief zat dan een oawerzicht van de geleaverde melk en 't geald dat dee melk op har ebrach. Vertrouwn was 'n groot good! Sommige Melkrieders deudn nöast 't melktransport ook nog wa ne bosschop veur de boerin den d'r um vreug: “Too Gerrad, breng mij ook n'n stoetn met van Deterd en twee roggestoetns”. “Koemp in orde,

Duutse straatmuzikaantn op 'n Koppelsbreenk: v.l.n.r. Hennik Pol (Ruskenhennik) Gerard Vaalt, Herman Diepenmaat (Herman v.d. Moatboer), Steffen Homan, Gerard Kemna sr. (van de Höwer). Theo Kolner (de Wottelhös), Frans Kolner (de Wottelhös).

Trui". "Doo t'r ook 'n pak beschuutn bie". "Joa Trui".
Noaberplicht. Dat deej gewoon!

Sommige naamn van Melkrieders komt bie mien 'n
zagsman nog zo opborreln:

Ter Keurs (Spiekerwilm) oet Buurn;
Polman ('n Poedel) van 't Hesselder;
Venhuis (Venhoes Hennik) oet Hasselo;
Oude Egberink (Jans van de Hemmelhös)
oet Hettem;
Lansink (Vloothaasn) oet Hettem;
Kroeze (de Vries in 'n Brook) oet Hettem;
Nijhuis (Boonnstok) oet Hettem;
Hollink (Jens) oet Oasel;
Binsbergen oet Zeandern;
Knoef oet Zeandern.

Zoas e zeg, de gemeenschapszin was groot en toen
't Melkfebriek in juni 1954, veftig joat har bestoan,
was 't feest en kwam d'r ne revue den was
saamsteld deur Gerard ten Voorde (boekhoolder
bie 'n Boernboond en groot Boorns historicus en
dialectkenner). De decors wodn schilderd deur
Herman Liedenbaum. Alle artiestn wadn leedn van 't
Melkfebriek. Het geheel gaf ne humorvolle kiek op 't
reiln en zeiln van de ofgeloopn veftig joar.

Hoofrolspöllers en smaakmakers wadn Herman
Dubbelink (Hesselt) en Herman Schwering
(Wioldiek).

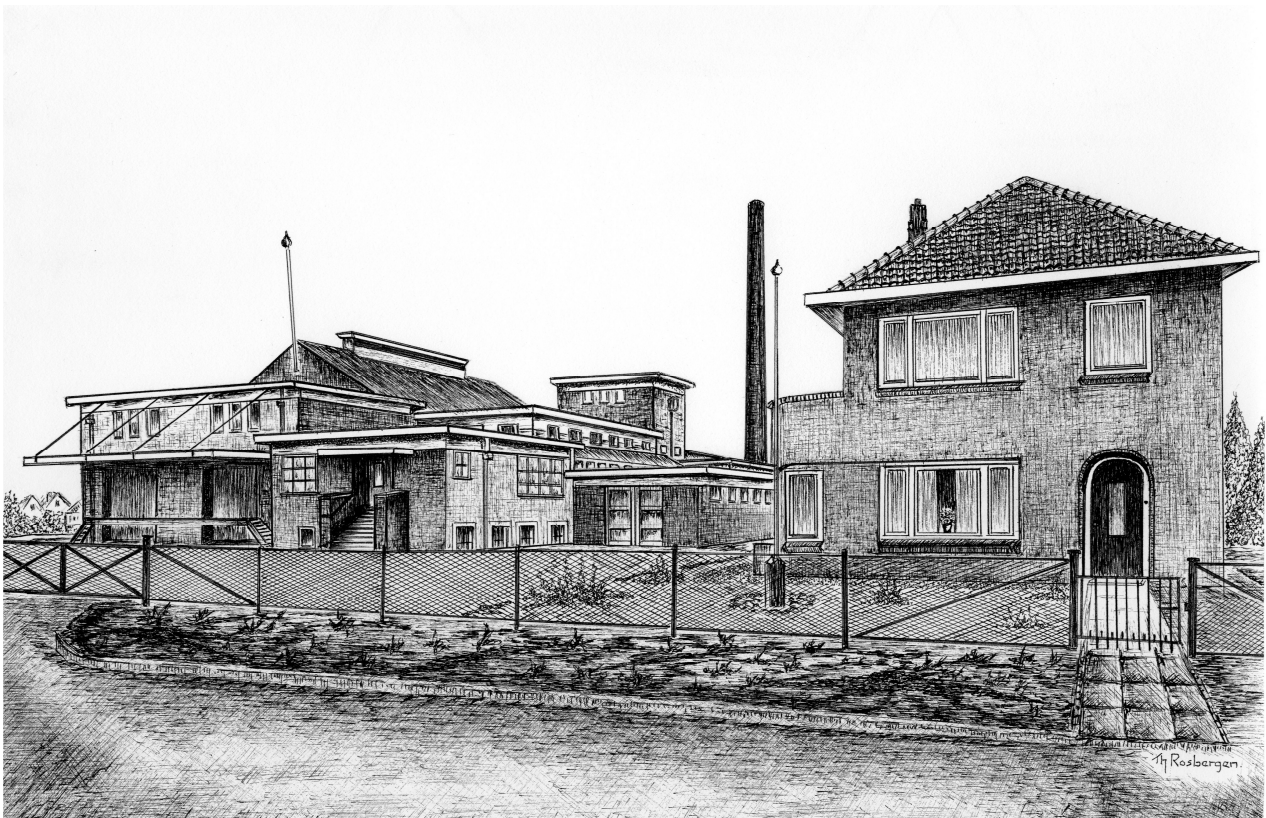
In de weai van boerderiej 'De Molenhoeve', op de
stee woor noe 't Hertenkamp is, wodn ne grote teant
neerzet en door was 't twee daagn feest, met good
ettn en ne mooie revue.

Eén van de scenes was 't optreedn van 'Duitse
Stroatmuzikaantn op'n Koppelsbreenk' woor
kloempnmaker Hendrik Pol an 't weark was zoas
vrooger gebuurn.

De muzikaantn, leedn van de Gregoriusfanfare oet
Hettem, spöln dat 't zo davern. Duitse marsen,
polkas en walsen braggen de stemming nor grote
heugte.

't Melkfebriek is, toen 't Campina heetn, oet Boorn
vertröckn en noe stoat t'r fraaie appartementn woor
't good wonn is op 'n stuk grond, met 'n onmeudig
mooi stuk Boornse Coöperatieve Boernge-
schiedenis.

Daank aan:
Gerard Vaalt

't Oale Melkfebriek met dirrekteurswoning an de Boornbrooksestroat. (pentekening van Theo Rosbergen.)

Boekennieuws

Jan F. Deckwitz

Titel : **Verweven met Twente: de joodse fabrikantenfamilie Spanjaard (1800 – 2000)**

Auteurs : Marianka Spanjaard & Paul Denekamp

ISBN : 978.90.5730.734.8

Uitgever : Walburg Pers, Zutphen

Prijs : € 24,95

Zowel in boeken, tijdschriften en in verhalen is over de Spanjaards in Borne is al veel geschreven. Soms ging het dan over de fabriek, soms over de producten of het economisch functioneren, soms over de mensen achter of in de fabriek. Heel wat is over de Spanjaards bekend maar wat in feite nog ontbrak was een samengevat totaalbeeld.

De familievereniging "Berith Salom" heeft in het kader van het 150-jarig jubileum Marianka Spanjaard & Paul Denekamp gevraagd om dat samenvattende verhaal te schrijven. Dit verhaal heeft geleid tot een boek van 255 bladzijden waarin achtergrond en geschiedenis, maar vooral ook de betrokken familieleden worden belicht. Een aantal van die familieleden zijn voor de Borenaren niet, of in elk geval minder, bekend. Altijd is er weer die achtergrond, de "Godfather" van de familie Salomon Jacob die het fundament heeft gelegd voor latere generaties. Het is goed om dat nog eens na te lezen en de foto's van hen te bekijken.

Rond 1800 trok de 18-jarige Salomon Jacob weg uit Bodendorf bij Bonn. Als marskramer belandde hij in het Twentse dorp Borne, waar hij trouwde en in 1813 de achternaam 'Spanjaard' aannam. Een deel van zijn handelswaar betrok hij van thuiswevers, die hij later samenbracht in een fabriekje. Daarmee stond hij aan de wieg van een florissante fabrikeurs- en handelsfirma in textiel. Salomons zonen en latere generaties Spanjaard bouwden de textielonderneming uit tot een grote, moderne textielfabriek. Omstreeks 1900 werkte 55% van de Bornse arbeiders bij de onderneming, die ook buiten Nederland succesvol werd met handelsmerken als Cinderella, Teddy luiers en Kenmore overhemden. De Spanjaards beleefden ook slechte tijden. De oorlog en de jodenvervolgung kostten 183 familieleden het leven, er kwam ruzie in de directie van de fabriek en de textielcrisis in de jaren '60 betekende uiteindelijk de teloorgang van het familiebedrijf.

In 1861, bij de gouden bruiloft van Salomon en Sara Spanjaard, stichtten hun kinderen familievereniging "Berith Salom" (Verbond van Salomon), die 150 jaar later nog steeds de wereldwijd uitgewaaierte nakomelingen van het echtpaar verbindt. "Verweven met Twente" vertelt hoe de Spanjaards uitgroeiden tot een belangrijke joodse familie in en buiten Nederland. Het boek beschrijft gloriejeden en diepe

dalen in de geschiedenis van de fabriek en het dorp, waarbij talrijke kleurrijke familieleden de revue passeren.

In vijf hoofdstukken, met een intermezzo na het 3^e hoofdstuk, hebben Marianka Spanjaard en Paul Denekamp de familiegeschiedenis vastgelegd. Elk hoofdstuk geeft een thematisch beeld over een bepaalde periode. Het 1^e hoofdstuk gaat over de beginperiode van Salomon Jacob, zijn komst naar Borne, de opbouw van zijn bedrijf en de tot standkoming van de familie. Het 2^e hoofdstuk handelt over de opkomst van het bedrijf, de "Spanjaardfabriek", de werknemers, de joodse gemeente in Borne. Het 3^e hoofdstuk handelt in hoofdzaak over de sociale strijd, de crises, directieconflicten: maar ook hier komt de mens vanuit werknemersperspectief als vanuit leidinggevend familielid aan de orde. Ook komt in dit hoofdstuk de joodse gemeenschap in Borne aan de orde. Het 4e hoofdstuk handelt over de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog: ook voor de familie Spanjaard een donkere bladzijde. In een resumé wordt aangegeven hoeveel familieleden deze tijdsspanne hebben overleefd. In het 5e hoofdstuk komt de naoorlogse periode aan de orde. Familiebanden worden hersteld, enkelen zijn betrokken bij de opbouw van het bedrijf. Maar helaas, men kan de concurrentie met goedkoop producerende landen niet aan. Wat uiteindelijk blijft is de vastgelegde geschiedenis in het boek.

Fotowedstijd: hoe goed kent u Borne en omgeving?

Jan F. Deckwitz

Het aantal inzendingen voor de fotowedstijd in *Boorn & Boerschop* 2011-1 viel deze keer wat tegen, maar toch waren er een aantal goede inzendingen. Mevrouw M. Wienk-Janssen aan de Koppelsbrink werd bij loting tot winnaar uitgeroepen. Van harte gefeliciteerd! Het gezochte huis is de winkel van bakker van Homan aan de Koppelsbrink.

Hieronder vindt u een foto van een fraai muuranker dat slechts in één karakteristieke woning in onze gemeente te vinden is. De vraag:

In welke woning vinden we het muuranker hieronder?

Wat moet u doen:

Stuur uw oplossing **vóór 15 september 2011** naar:

Redactie *Boorn en Boerschop*, Blauwgras 68, 7623 GL Borne.

Mailen kan natuurlijk ook: u stuurt uw e-mail dan naar het redactieadres: deckwitz@home.nl

Vermeld duidelijk: de oplossing, uw naam, adres en telefoonnummer.

Voor de winnaar stelt Gullimex Instruments een VVV-bon ter waarde van €25,00 beschikbaar.

De winnaar krijgt uiteraard persoonlijk bericht.
De uitslag wordt in het volgende nummer van Boorn & Boerschop bekend gemaakt.

INSTRUMENTS
gullimex

Excursie naar Rheine

Jurrie Haak

Voor mij was het de eerste keer, dat ik met de Heemkundevereniging op stap ging. Ik had wel eens verslagen in de B&B gelezen, maar had eigenlijk helemaal geen idee wat me te wachten stond. Maar de voortekenen waren gunstig, het beloofde schitterend weer te worden en dat werd het die dag ook. Ook vanwege het programma leek het een prachtige dag te worden.

Niet zoveel later dan de afgesproken tijd vertrok de bus van Brok via een omweg, vanwege het gebrek bij het station, naar Rheine. Onderweg kwamen de schoolreisherin-ningen: de chauffeur vertelde onderweg allerlei wetenswaardigheden. En na een voor-spoedige reis was er de eerste stop. We stapten uit bij het Heimathaus Hovesaat van de Heimatverein Rheine. Een oude grote boerderij, die door de leden geweldig was opgeknapt, nadat de laatste pachter was vertrokken. Een gebouw om jaloers op te zijn. Eenmaal binnen wachtte ons een verrassing; Kaffee mit Kuchen stond er op het programmablad. Maar wat hier op tafel stond tarte iedere beschrijving. Een compleet ontbijtbuffet! En al gauw liet een ieder het maar al te goed smaken. Hierna vertelde de heer Norbert Gruppe van de Heimatverein de geschiedenis van het Heim en het gebruik en functie ervan. Nadien was er even de gelegenheid om buiten rondom te kijken. Een grote bakspieker, een imkerij, een kruidentuin, oude rassen van kippen, schapen en varkens.

Eigenlijk veel te vroeg moesten we al weer in de bus naar het volgende punt op het programma: een stadsrondleiding. Bij de Borneplatz -hoe toepasselijk- verlieten we de bus om in 2 groepen verder te gaan. Op de Marktplatz werden we attent gemaakt op enkele oude huizen, waaronder het oudste uit 1649. Een huis dat weder opgebouwd werd na brand door een beschieting. De kogels die de brand veroorzaakten waren in de nieuwe gevel opgenomen. Ook de prachtige kerk, waarvan de ene zijbeuk lager was dan de andere, is een schitterend gebouw. Dan ging het naar de Falkenhof, stammend waarschijnlijk al uit de tijd van Karel de Grote. Nu is het een museum. Eigenlijk was de tijd hier ook aan de krappe kant, maar het Salinenpark en het voormalige klooster Bentlage wachtten al weer.

In een werkelijk schitterende omgeving ligt niet ver van het centrum van Rheine het Salinenpark en het vm. Klooster Bentlage. De henen werden van de hennen gescheiden om zo met een vrouwelijke, dan wel mannelijke gids rond te gaan. De heren gingen het eerst de zoutziederij "Gottesgabe" binnen om uitleg over de zoutwinning te krijgen en de imposante zoutpannen en stookinstallaties te bewonderen, die tot 1952 nog in gebruik waren. Eenmaal buiten wachtte ons de fantastische gradeerinstallaties van wel 7 meter hoog. Hier werd

Het gezelschap dat op zaterdag 21 mei 2011 aan de excursie naar Rheine en Bentlage heeft deelgenomen, voor de ingang van het klooster Bentlage.

eeuwenlang het opgepompte pekewater naar bovengepompt om via takkenbosjes naar beneden te sijpelen. Onderweg verdampte aardig wat water, zodat onderin de opvangbak de pek geconcentreerder wordt. Dit werd zo'n zeven keer herhaald! Jammer dat er nog maar 2 staan. De anderen werden na een fatale storm in 1940 niet weer opgebouwd. Via een molenhuisje wandelden we langs het sanatorium naar het voormalig Klooster Bentlage, gesticht in 1437 door de Kruisheren. Nu een cultuurhistorisch trefpunt van de omgeving. Hier stond een heerlijk maal op ons te wachten: tomatenconsommé, asperges met zalm (of ham) en nieuwe aardappeltjes en als dessert heerlijk vanilleijs met aardbeien/rabarbercompôte.

Hierna werd het klooster bezocht. Heel apart waren de beroemde relikwieënschrijnen, opgebouwd uit menselijke beenderen. Boven op zolder was er nog een schilderijenverzameling met opvallend veel schilderijen van de beroemde Duitse schilder August Macke. Hierna vonden de meeste deelnemers het onderhand welletjes en zochten in de tuin het terras op, onder het genot van een kop koffie of een drankje werd even uitgepuft van de inspannende dag. En om een uur of vijf werd de terugreis aanvaard. In Borne was iedereen het er over eens, dat het een volle en interessante dag was geweest, die door het excursiecomité uitstekend was georganiseerd. Chapeau!

Al met al voor mij en mijn vrouw Annemarie een geslaagde dag die zeker nog vervolgd zal hebben. Er zijn nog voldoende aanknopingspunten voor ons om

een uitstapje naar Rheine te ondernemen. Zo ver is het niet.

De algemene ledenvergadering van 23 maart 2011

Annemarie Haak

Maart is de maand van het dialect, dus iedereen wordt zo veel mogelijk verzocht in het Twents te spreken. Helaas is het schrijven van het Twents wat ingewikkelder. Vandaar dat ik mij tot het Nederlands beperk.

Voorzitter Jan Hassels Mönning opent de vergadering in de Stefans Hof en heet allen hartelijk welkom. Bestuurslid Gerard Smoors is afwezig met kennisgeving. Verder hebben zich afgemeld: de heren F. Lindenhovius, G. Vaalt en J. Wegter. Er zijn circa 65 leden aanwezig.

De notulen van de vorige keer worden goedgekeurd. Wel wordt er nog even gereageerd op het verzoek van H. Egberink om de Irenebank terug te plaatsen in het centrum. Dit is echter door de gemeente, de ondernemers en de Klankbordgroep afgewezen. H. Egberink is inmiddels op de hoogte gebracht.

Het jaarverslag is uitgedeeld, iedereen kan er kennis van nemen. De notulen worden goedgekeurd.

H. ten Thije wil nog wel graag een bevestiging horen van het bestuur dat deze tegen sloop van de Pellenhof is en blijft. Jan Hassels Mönning geeft aan dat het bestuur tegen sloop blijft, totdat er een goede oplossing gevonden is voor de Pellenhof. Dit besluit zal ook voor het nieuwe bestuur gelden.

Het financieel verslag wordt door de penningmeester via een beamer op een scherm geprojecteerd. Alle onderdelen worden goedgekeurd. Wel plaatst H. ten Thije een opmerking over de cursus "Van Borghende tot Borne", die Martin Thiehatten geeft. Uit de betalingen door de cursisten krijgt ook Thiehatten een deel. Waarom is dat? De redactie van *Boorn & Boerschop* krijgt ook geen vergoeding voor haar werk. Dit is een aandachtspunt voor het bestuur.

Tevens wordt door enkelen gevraagd om het verslag weer gewoon op papier uit te werken en op tafel te leggen. Vanuit het bestuur stuit dit op weerstand. Het bestuur houdt dit soort zaken liever binnenskamers.

De kascommissie brengt verslag uit. Er is niets aan te merken, compliment voor de penningmeester. De nieuwe kascommissie bestaat uit Henk Hassink en Hans Kamphuis: als reserve Herman Westerbeek.

Het bestuur heeft gehoor gegeven aan de vraag om Hans Leuwerink tot erelid te benoemen. Zijn vele werk voor de heemkundevereniging, zijn inzet en zijn talloze illustraties waarmee hij vele boeken en verhalen heeft opgeluisterd, worden zeer gewaardeerd.

De heemkundevereniging kent nu vijf ereleden: Hennie Velner(+), Jaap Grootenboer; Frits van Capelleveen(+), Henk Woolderink en Hans Leuwerink.

Binnen het bestuur hebben een aantal mensen te kennen gegeven niet langer meer herkiesbaar te zijn

of af te zien van een bestuursfunctie. Jan ter Keurs en Jan Möller willen zich graag op een andere manier inzetten en kiezen voor werkgroepen. Gerard Smoors stopt met zijn bestuurwerk. Jan Hassels Mönning legt de voorzittershamer neer en kiest voor een functie als bestuurslid.

Als nieuwe voorzitter wordt Frans Nijkamp gepresenteerd, het secretariaat wordt bemand door Leo Leurink. Zij worden met algemene stemmen gekozen voor een periode van drie jaar waarna zij zich wel of niet herkiesbaar kunnen stellen. De vertrekkende leden krijgen een attentie. Van Gerard Smoors zal op een ander moment afscheid genomen worden. Jan Hassels Mönning verzorgt dit. Ria Blödtner-Leushuis verlengt haar periode met drie jaar. Er volgt een applaus voor haar inspanningen voor de vereniging.

De Heemkundevereniging bestaat in 2012, 50 jaar. Om dit te vieren worden er door een jubileumcommissie verschillende acties opgezet:

1. de tweejaars kalender met foto's uit Borne;
2. een boek over bijnamen;
3. in samenwerking met de Boornse Noabers wordt er gewerkt aan het uitgeven van een gedichtenbundel van Jan Kleinman;
4. ontwikkeling van een CDROM met filmfragmenten uit de periode van het bestaan van de heemkundevereniging;
5. ontwikkeling van een boek met verhalen over Oald Boorn, speciaal voor kinderen.

Het is de bedoeling dat de kalender en het boek over de bijnamen gratis aan de leden uitgedeeld worden ter ere van het jubileum. Om de kosten te drukken worden sponsors gezocht, fondsen aangeschreven en moet er een eigen bijdrage uit de reserves van de heemkundevereniging gedaan worden. Daarom wordt besloten de contributie voor de komende twee jaar met € 4,00 te verhogen.

De organiserende commissies zijn heel druk bezig met de voorbereidingen. De kalenders worden in een grotere oplage gedrukt en kunnen ook worden verkocht. Zij gaan ca. € 7,50 kosten.

Verder is men bezig met het samenstellen van een boek voor kinderen op de basisscholen.

Wat verder ter tafel komt

Frans Nijkamp benadrukt nogmaals dat sloop van de Pellenhof niet aan de orde is. Wel moet volgens hem rekening gehouden worden met de mogelijkheden die er geboden worden. De Pellenhof is bezit van Woonbeheer.

Ook geeft de nieuwe voorzitter aan dat het hoog tijd is voor verjonging binnen de vereniging. Hij vindt

Nadat hem het erelidmaatschap is toebedeeld, richt Hans Leuverink zich, onder toezicht van de voorzitter Jan Hassels Mönning en bestuursleden Ria Blödtner en Annemarie Haak, tot de aanwezige leden in de zaal. Gezien het gezicht van de voorzitter weet Hans zijn verhaal met een zekere humor te brengen.

dat er meer aan ledenwerving gedaan moet worden.

Hans Leuverink vraagt naar de plannen om de Oude Kerk open te stellen. Er is onrust ontstaan vanwege een artikel in de Bornse Courant waarin een convenant ondertekend wordt. Gerard Smoors staat als leider van de beierclub op de foto afgebeeld. De gemeente wil de toren openstellen voor toeristen en er ligt een plan op tafel om het portaal van de kerk met een glaswand af te schermen van de rest van de kerk, zodat bezoekers een kijkje kunnen nemen in de kerk. Tevens zouden er aanpassingen gedaan moeten worden in de toren. Er is echter heel veel geld nodig om alle plannen uit te laten voeren en dat geld is er (voorlopig) nog niet. We worden op de hoogte gehouden.

Annemie Mulders vertelt dat er een groep leden heel enthousiast bezig is met het schrijven van een Canon over Borne. Jan ter Beke heeft hiervoor destijds het voortouw genomen en inmiddels is het werk al vergevorderd. De hele geschiedenis van Borne vanaf de prehistorie tot nu wordt beschreven. Elk lid van de commissie schrijft een serie verhalen over een bepaald onderwerp.

Het initiatief tot het schrijven van canons is uitgegaan van het HCO. Het is de bedoeling dat de Canon zal worden uitgegeven en dat de verhalen tevens op internet geplaatst zullen worden. De

auteursrechten blijven echter behouden bij de schrijvers, er mag zonder toestemming niets gepubliceerd worden.

De foto-expositie in de bieb van de inzendingen voor de kalender, die ca. vijf weken in de bibliotheek was te bewonderen is inmiddels verwijderd.

Leo Leurink meldt dat de gemeente Borne binnenkort 200 jaar bestaat. Een bijzonder feit, om aandacht aan te besteden, wellicht door *Boorn & Boerschop* of door anderen. Dit blijkt niet bekend te zijn.

Een lezing met beelden toe

Na de pauze houden Harry Filart en Annemarie Haak een presentatie over de geschiedenis, het leven en werken bij de Bornse Courant. Er wordt tevens een DVD getoond waarbij goed te zien is hoe snel de krant nu gedrukt wordt. Het was alleen jammer dat de algemene vergadering zo uitliep waardoor deze presentatie pas laat kon beginnen en men uiteindelijk in tijdnood geraakte. Er was nadien geen gelegenheid meer om nog met mensen na te praten.

De redactie van *Boorn & Boerschop* heeft aangegeven dat het toch aardig zou zijn het verhaal van Harry en Annemarie vast te leggen.

Van de bestuurstafel

Leo Leurink

Samenstelling bestuur

Tijdens de algemene ledenvergadering van 23 maart 2011 hebben de leden ingestemd benoeming van Frans Nijkamp en Leo Leurink als bestuurslid van de heemkundevereniging. Frans Nijkamp is vervolgens benoemd tot voorzitter en Leo Leurink is benoemd tot secretaris.

De bestuursleden J. Möller en J. ter Keurs hebben aangegeven hun lidmaatschap voor het bestuur te willen beëindigen.

De bestuurssamenstelling op de algemene ledenvergadering vastgesteld is:

Voorzitter	: Frans Nijkamp;
Secretaris	: Leo Leurink;
Penningmeester	: Henk Westerik;
Leden	: Ria Blödtner; Annemarie Haak; Bart Hogeweg; Jan Hassels Mönning.

Afgevaardigden en werkgroepen

De afgevaardigden, c.q. vertegenwoordigers van het bestuur in de diverse werkgroepen waren op het moment van de sluitingsdatum voor kopij voor dit nummer van *Boorn & Boerschop* nog niet bekend. Hier wordt separaat mededeling van gedaan. Eventueel kunt u hiervoor ook de website (www.heemkundeborne.nl) van de heemkundevereniging raadplegen.

Nieuw erelid

Tijdens de algemene ledenvergadering van 23 maart 2011 hebben de leden ingestemd met het bestuursvoorstel: Hans Leuwerink te benoemen tot erelid van de heemkundevereniging.

Ledenmutaties

We ontvingen het bericht van overlijden van dhr. F. Crom, dhr. B. Heck, dhr. B. Jager en dhr. G. van der

Logt. Onze oprechte deelneming gaat uit naar de familie van de overledenen.

Nieuwe leden

Ingeschreven zijn: dhr. G.W. Beldman uit Siddeburen; mev. E. Steinmetz-Knuif uit Hengelo en vervolgens uit Borne: dhr./mevr. J.J. van Buuren; dhr./mevr. F. Deterd; dhr./mevr. F. Eisink; dhr./mevr. D. Gast, dhr. W. Geul; dhr. J.G. Hansté; dhr. F. Horselenberg; dhr. J. Janssen; mev. G.C. Kappert; Ds. Joh. Meijer; dhr./mevr. M. de Mooij; dhr. H. Paalman; dhr. G.J. Rozendom; dhr. J. Steenblik; mev. R. Heijhof; dhr. J. Stoop; dhr./mevr. H. Struik; dhr./mevr. M. van Mechelen; dhr. B. Nijkamp; dhr. T. Voet en dhr. A. Volkerink.

We heten de nieuwe leden van harte welkom en hopen dat zij zich spoedig thuis zullen voelen binnen onze vereniging.

Schenking

Van oud-secretaris Annemie Mulders ontving onze vereniging voor haar archiefbibliotheek het fraaie boek "*Bekijk het van beide kanten / Von beiden Seiten betrachten*". Het boek gaat over de geschiedenis van het dagelijkse leven en typische kenmerken van culturen aan beide zijden van deze grensstreek in de Grafschaft Bentheim, Twente en Oost Salland. Hiervoor onze hartelijke dank.

Jubileumcommissie

De jubileumcommissie, die bijzondere activiteiten voor het jubileumjaar (2012) voorbereidt, is het afgelopen jaar zeven maal bijeen geweest. Tijdens de bijeenkomsten zijn activiteiten voorgesteld of zijn deze besproken. Een eerste activiteit is al uitgevoerd, te weten de fototentoonstelling. De overige activiteiten verlopen volgens planning.

A-j geald hebt doo-j woondern, he-j 't neet is 't doondern

Nog leverbare uitgaven

Ria Blödtner

Titel:	Prijs	
	Leden	Anderen
Rond Horst en Hof te Borne (1981)	€ 2,00	€ 2,50
Borne, historie en volksverhalen (1987)	€ 4,00	€ 5,00
Landweren, Borgen & Postwegen (1990)	€ 4,50	€ 6,00
Veertig jaar later, jubileumuitgave (2002)	€ 5,00	€ 7,50
Och ewig is so lang (2003)	€ 20,00	€ 25,00
Kadastrale Atlas 1832, Borne / Weerselo (2005), boek met kaartenmap	€ 27,50	€ 35,00
De Hof te Borne (2 ^e druk 2006)	€ 10,00	€ 12,50
De oude kerk van Borne: een eenvoudige hemel op boerenaarde (2006)	€ 15,00	€ 15,00
Bonje in Borne (2008)	€ 10,00	€ 12,50
Van Nazareth tot Nazareth (2009)	€ 15,00	€ 17,50
Van Borghende tot Borne (2009)	€ 12,50	€ 17,50
Een bijzonder energiek ondernemer (2009)	€ 15,00	€ 17,50
Periodiek Boorn en Boerschop (diverse nummers)	€ 2,50	€ 4,00
J. B. Schoemaker, een Twentse heelmeester in de 19 ^e eeuw	€ 6,00	€ 7,50
Grenstwisten rond de gemeente Borne	€ 4,50	€ 6,00
Grepen uit de historie van Borne	€ 4,50	€ 6,00

Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij:

- Mw. R. Blödtner, C. Hilbrinkstraat 56, Borne tel. 074-266 89 08;

- Enkele uitgaven zijn ook verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandel.

**Voor uw taxatie
van
onroerend goed**

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigeningsdeskundige en
boerderijen bemiddeling.

J.F.M. Hassels Mönning
makelaar en beëdigd taxateur
Lid Agrarische Sectie

Watertorenstr. 14 - Borne - Tel. 074-661581

Honderd jaar ervaring in drukwerk

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl